

ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์
ศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๑๙ - ๒๐/๒๕๕๖

เรื่องพิจารณาที่ ๓/๒๕๕๖

เรื่องพิจารณาที่ ๕/๒๕๕๖

วันที่ ๑๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๖

เรื่อง พระราชบัญญัติปฎิบัติ พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙
วรรคสอง มาตรา ๔๐ (๕) และมาตรา ๓๐ หรือไม่

ศาลจังหวัดสระแก้วและศาลจังหวัดมโนบุรีส่งคำโต้แย้งของจำเลยในคดีอาญา เพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญ
พิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๑ รวม ๒ คำร้อง ข้อเท็จจริงตามคำร้องและเอกสารประกอบ
สรุปได้ดังนี้

คำร้องที่หนึ่ง (เรื่องพิจารณาที่ ๓/๒๕๕๖) พนักงานอัยการจังหวัดสระแก้ว เป็นโจทก์ ยื่นฟ้อง
สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สระแก้ว จำกัด โดยนายวัชร จ่าพาเทศ จำเลยที่ ๑
นายวัชร จ่าพาเทศ จำเลยที่ ๒ และนายนวนพล ขอมดำดิน จำเลยที่ ๓ เป็นคดีอาญาหมายเลขดำที่
๑๓๒๓/๒๕๕๕ หมายเลขแดงที่ ๓๓๗๒/๒๕๕๕ ในความผิดฐานร่วมกันขายปฎิบัติอินทรีย์ปลอม
อันเป็นความผิดต่อพระราชบัญญัติปฎิบัติ พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๓ มาตรา ๓๐ มาตรา ๓๒/๒ (๕)
มาตรา ๖๕ มาตรา ๗๒/๔ มาตรา ๗๒/๕ และมาตรา ๗๒/๖ พระราชบัญญัติปฎิบัติ (ฉบับที่ ๒)
พ.ศ. ๒๕๕๐ และกฎหมายอื่น จำเลยที่ ๑ มีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย โดยมีจำเลยที่ ๒
เป็นประธานสหกรณ์ฯ และจำเลยที่ ๓ เป็นผู้จัดการสหกรณ์ ฯ ดำเนินกิจการจำหน่ายปฎิบัติให้แก่สมาชิก
สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สระแก้ว จำกัด โดยได้รับอนุญาตตามกฎหมาย

คำร้องที่สอง (เรื่องพิจารณาที่ ๕/๒๕๕๖) พนักงานอัยการ สำนักงานอัยการสูงสุด (สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีอาญา ๑๑ สำนักงานคดีอาญา) เป็นโจทก์ ยื่นฟ้องบริษัท ฟ็อกซ์ ฟอร์มูเลท จำกัด โดย นายสุโข สมตระกูล จำเลยที่ ๑ และนายสุโข สมตระกูล จำเลยที่ ๒ เป็นคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๑๒๑๓/๒๕๕๕ ในความผิดฐานร่วมกันผลิตปุ๋ยเคมีปลอมเพื่อการค้า โดยมีปริมาณธาตุอาหารรับรองต่ำกว่าร้อยละสิบตามที่ขึ้นทะเบียนไว้หรือระบุไว้ในฉลาก อันเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๓ มาตรา ๓๐ มาตรา ๓๒ มาตรา ๖๓ และมาตรา ๗๒/๕ พระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๐ และกฎหมายอื่น จำเลยที่ ๑ มีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย โดยมีจำเลยที่ ๒ เป็นกรรมการผู้มีอำนาจกระทำการแทน ดำเนินกิจการผลิตปุ๋ยเคมีเพื่อการค้าโดยได้รับอนุญาตตามกฎหมาย

จำเลยตามคำร้องทั้งสองให้การปฏิเสธและโต้แย้งว่า พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕ มีเนื้อหาขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๔ วรรคสอง กล่าวคือ พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕ เป็นข้อสันนิษฐานตามกฎหมายที่มีผลเป็นการสันนิษฐานความผิดของจำเลย โดยโจทก์ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ให้เห็นถึงการกระทำหรือเจตนาอย่างใดอย่างหนึ่งของจำเลยก่อน เป็นการนำการกระทำความผิดของบุคคลอื่นมาเป็นเงื่อนไขของการสันนิษฐานให้จำเลยมีความผิด และต้องรับโทษทางอาญา โดยการสันนิษฐานว่าถ้าผู้กระทำความผิดเป็นนิติบุคคลก็ให้กรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้น ต้องร่วมรับผิดชอบกับนิติบุคคลผู้กระทำความผิดด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนไม่ได้มีส่วนรู้เห็นในการกระทำความผิดของนิติบุคคลดังกล่าว โดยโจทก์ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ถึงการกระทำหรือเจตนาของกรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้นว่ามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดของนิติบุคคลอย่างไร คงพิสูจน์แต่เพียงว่านิติบุคคลกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ และจำเลยเป็นกรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้นเท่านั้น กรณีจึงเป็นการสันนิษฐานไว้ตั้งแต่แรกแล้วว่ากรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้นได้กระทำความผิดด้วย อันมีผลเป็นการผลักภาระการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ไปยังกรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้นทั้งหมดทุกคน บทบัญญัติมาตราดังกล่าว

จึงเป็นการสันนิษฐานความผิดของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาโดยอาศัยสถานะของบุคคลเป็นเงื่อนไข มิใช่การสันนิษฐานข้อเท็จจริงที่เป็นองค์ประกอบความผิดเพียงบางข้อหลังจากที่โจทก์ได้พิสูจน์ให้เห็นถึงการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดที่เกี่ยวข้องกับความผิดที่จำเลยถูกกล่าวหา และยังขัดกับหลักนิติธรรมข้อที่ว่า โจทก์ในคดีอาญาต้องมีภาระการพิสูจน์ถึงการกระทำความผิดของจำเลยให้ครบองค์ประกอบความผิด นอกจากนี้ บทบัญญัติมาตราดังกล่าวยังเป็นการนำบุคคลเข้าสู่กระบวนการดำเนินคดีอาญาให้ต้องตกเป็นผู้ต้องหา หรือจำเลย ซึ่งทำให้บุคคลดังกล่าวอาจถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพ เช่น การถูกจับกุม หรือถูกคุมขัง โดยไม่มีพยานหลักฐานตามสมควรในเบื้องต้นว่าบุคคลนั้นได้กระทำการหรือมีเจตนาประการใดอันเกี่ยวกับความผิดตามที่ถูกกล่าวหา บทบัญญัติมาตราดังกล่าวในส่วนที่สันนิษฐานความผิดอาญาของจำเลย จึงขัดกับหลักนิติธรรมและขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง ตามนัยคำวินิจฉัย ศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๒/๒๕๕๕ จำเลยตามคำร้องทั้งสองจึงขอให้ส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๑ ว่า พระราชบัญญัติปฎิ พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง มาตรา ๔๐ (๕) และมาตรา ๓๐ หรือไม่

ศาลจังหวัดสระแก้วและศาลจังหวัดมโนบุรีเห็นว่า พระราชบัญญัติปฎิ พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕ เป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดี และยังไม่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับ บทบัญญัติดังกล่าว จึงส่งคำโต้แย้งของจำเลยตามคำร้องทั้งสองตามทางการเพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญ พิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๑

ประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาเบื้องต้นมีว่า ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจรับคำร้องทั้งสองนี้ไว้ พิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๑ วรรคหนึ่ง หรือไม่ เห็นว่า ตามคำร้องทั้งสอง มีประเด็นโต้แย้งว่า พระราชบัญญัติปฎิ พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง มาตรา ๔๐ (๕) และมาตรา ๓๐ หรือไม่ ซึ่งศาลจังหวัดสระแก้วและ ศาลจังหวัดมโนบุรีจะนำบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวมาใช้บังคับแก่คดี และยังไม่มีคำวินิจฉัยของ ศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินี้มาก่อน กรณีจึงต้องด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๑ วรรคหนึ่ง ประกอบข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. ๒๕๕๐ ข้อ ๑๗ (๑๓) ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีคำสั่งรับคำร้องทั้งสองไว้พิจารณาวินิจฉัย และโดยที่คำร้องทั้งสองมีประเด็นวินิจฉัยอย่างเดียวกัน จึงให้รวมพิจารณาและวินิจฉัยไปในคราวเดียวกัน

ประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาวินิจฉัยมีว่า พระราชบัญญัติปฎิ พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง มาตรา ๔๐ (๕) และมาตรา ๓๐ หรือไม่

พิจารณาแล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ เป็นบทบัญญัติในหมวด ๓ ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ ๔ สิทธิในกระบวนการยุติธรรม โดยวรรคสอง บัญญัติว่า ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพพื้นฐานของบุคคลซึ่งตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญามีให้ต้องตกอยู่ในฐานะเป็นผู้กระทำความผิดก่อนที่จะได้รับการพิสูจน์ความผิดจากโจทก์ โดยให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิดจนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งข้อสันนิษฐานว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาเป็นผู้บริสุทธิ์ (presumption of innocence) ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง นี้ เป็นข้อสันนิษฐานอันมีที่มาจากหลักสิทธิมนุษยชน ดังปรากฏอยู่ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ข้อ ๑๑ ที่ว่า บุคคลซึ่งถูกกล่าวหาว่ามีความผิดอาญามีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมายในการพิจารณาโดยเปิดเผย และผู้นั้นได้รับหลักประกันทั้งหลายที่จำเป็นในการต่อสู้คดี ประกอบกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) ข้อ ๑๔.๒ ที่ว่า บุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา ต้องมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิด อันถือเป็นหลักการพื้นฐานของระบบงานยุติธรรมทางอาญาสากลที่ว่า บุคคลทุกคนมิใช่ผู้กระทำความผิดอาญา เพื่อเป็นหลักประกันแห่งสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางอาญาที่รัฐให้การรับรองแก่บุคคลทุกคนที่จะไม่ถูกลงโทษทางอาญา จนกว่าจะมีพยานหลักฐานมาพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้กระทำความผิด และเป็นหลักการที่สำคัญประการหนึ่งของหลักนิติธรรม (The Rule of Law) ที่ได้รับการยอมรับในนานาอารยประเทศ

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๐ (๕) เป็นบทบัญญัติในหมวด ๓ ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ ๔ สิทธิในกระบวนการยุติธรรม บัญญัติว่า บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรมดังต่อไปนี้ ... (๕) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ เป็นบทบัญญัติที่รับรองสิทธิของผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และ

พยานในคดีอาญาให้ได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ โดยการกำหนดค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

ส่วนรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ เป็นบทบัญญัติในหมวด ๓ ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ ๒ ความเสมอภาค โดยวรรคหนึ่ง บัญญัติว่า บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน วรรคสอง บัญญัติว่า ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน วรรคสาม บัญญัติว่า การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้ และวรรคสี่ บัญญัติว่า มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม บทบัญญัติดังกล่าวเป็นการรับรองให้บุคคลมีความเสมอภาคในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล เพราะเหตุที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้จะกระทำมิได้

สำหรับพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. ๒๕๑๘ เป็นกฎหมายที่ตราขึ้นโดยมีเจตนารมณ์เพื่อควบคุมการผลิต การขาย และการนำหรือส่งปุ๋ยเคมีเข้ามาในราชอาณาจักรให้เป็นไปโดยสุจริต รวมทั้งควบคุมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ เพื่อส่งเสริมภาคเกษตรกรรมให้มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน อันเป็นการรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์ส่วนรวมของประเทศไทยทางด้านเกษตรกรรม ประกอบกับเนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม เกษตรกรมีความจำเป็นต้องใช้ปุ๋ยเป็นอาหารพืชหรือบำรุงดินเพื่อช่วยเพิ่มผลผลิตให้สูงขึ้น และปัจจุบันนี้มีการสั่งปุ๋ยเคมีจากต่างประเทศมาจำหน่ายและผสมเพื่อจำหน่ายแก่เกษตรกรในปริมาณมากขึ้นทุกปี แต่ปรากฏว่าปุ๋ยเคมีที่จำหน่ายในท้องตลาดนั้น มักจะมีปุ๋ยเคมีปลอม ปุ๋ยเคมีผิดมาตรฐาน ปุ๋ยเคมีเสื่อมคุณภาพ ทั้งน้ำหนักปุ๋ยเคมีก็น้อยกว่าที่แจ้งไว้ในฉลาก ปริมาณธาตุอาหารพืชไม่ถูกต้องครบถ้วนตามข้อความที่แจ้งไว้ในฉลาก เป็นการเอาเปรียบเกษตรกรและหวังผลกำไรเกินควร โดยไม่คำนึงถึงความเสียหายแก่ผู้ประกอบการอาชีพเกษตรกร และยังเป็นการเสียหายแก่นโยบายการส่งเสริมการเกษตรของรัฐบาล ทั้งนี้ การควบคุมดังกล่าวซึ่งรวมถึงปุ๋ยชีวภาพและปุ๋ยอินทรีย์ที่ไม่ได้คุณภาพด้วย และเพื่อให้รัฐใช้เป็นเครื่องมือในการจัดระเบียบการประกอบอาชีพของผู้ประกอบธุรกิจปุ๋ยมิให้กระทำการโดยหวังผลกำไรเกินควร และคุ้มครอง

ผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมให้ได้ใช้ปุ๋ยที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน และมีให้ถูกเอาเปรียบจากผู้ประกอบธุรกิจปุ๋ย จึงมีบทกำหนดความผิดและโทษทางอาญาไว้ ดังเช่นในมาตรา ๗๒/๕ ที่บัญญัติว่า ในกรณีที่ผู้กระทำความผิด ซึ่งต้องรับโทษตามพระราชบัญญัตินี้เป็นนิติบุคคล เว้นแต่กรณีตามมาตรา ๗๒/๒ ให้กรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้น ต้องรับโทษ ตามที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนไม่ได้มีส่วนในการกระทำความผิด ของนิติบุคคลนั้น

เห็นว่า พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕ เป็นข้อสันนิษฐานตามกฎหมาย ที่มีผลเป็นการสันนิษฐานความผิดทางอาญาของจำเลย โดยโจทก์ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ให้เห็นถึงการกระทำ หรือเจตนาอย่างใดอย่างหนึ่งของจำเลยก่อน เป็นการนำการกระทำความผิดของบุคคลอื่นมาเป็นเงื่อนไข ของการสันนิษฐานให้จำเลยมีความผิดและต้องรับโทษทางอาญา โดยบทบัญญัติมาตรา ๗๒/๕ วางข้อสันนิษฐานว่า ถ้าผู้กระทำความผิดเป็นนิติบุคคล ก็ให้กรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้นต้องร่วมรับผิดชอบกับนิติบุคคล ผู้กระทำความผิดด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนไม่ได้มีส่วนรู้เห็นในการกระทำความผิดของนิติบุคคลดังกล่าว กล่าวคือ โจทก์ไม่ต้องพิสูจน์ถึงการกระทำใด ๆ ของกรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้นว่ามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดของ นิติบุคคลแต่อย่างใด คงพิสูจน์เพียงว่านิติบุคคลกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้และจำเลย เป็นกรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของ นิติบุคคลดังกล่าวเท่านั้น ซึ่งไม่เกี่ยวกับการกระทำของกรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลที่กระทำความผิดแต่อย่างใด กรณีจึงเป็นการสันนิษฐานไว้ แต่แรกแล้วว่า กรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการ ของนิติบุคคลนั้นได้กระทำความผิดร่วมกับนิติบุคคลด้วย อันมีผลเป็นการผลักภาระการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ ไปยังกรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของ นิติบุคคลนั้นทั้งหมดทุกคน ประกอบกับหลักพื้นฐานว่าด้วยความรับผิดทางอาญา นั้น ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๕๙ บัญญัติว่า “บุคคลจะต้องรับผิดในทางอาญาก็ต่อเมื่อได้กระทำ ...” ดังนั้น บุคคลไม่ว่า บุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลจะมีความรับผิดในทางอาญาก็ต่อเมื่อมีการกระทำ ซึ่งรวมถึงการงดเว้น ละเว้น

เพิกเฉย หรือการไม่กระทำในลักษณะอื่น ๆ ด้วย เพราะฉะนั้น การที่กรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลจะต้องร่วมรับผิดชอบตามที่นิติบุคคล เป็นผู้กระทำความผิดด้วยก็ต่อเมื่อบุคคลเหล่านั้นมีการกระทำ หรือดเว้นกระทำการที่ตนมีหน้าที่ต้องป้องกันผล หรือควรต้องกระทำด้วย แต่พระราชบัญญัติปี พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติปี (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๐ บัญญัติให้กรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลจะต้องร่วมรับผิดชอบกับนิติบุคคล ที่เป็นผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ โดยโจทก์ไม่ต้องพิสูจน์ให้เห็นว่าบุคคลเหล่านั้น ซึ่งเป็นจำเลยได้มีการกระทำ หรือดเว้น หรือไม่กระทำการอันเป็นความผิดตามกฎหมายแต่อย่างใดก่อน บทบัญญัติมาตราดังกล่าวจึงเป็นการสันนิษฐานความผิดของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา โดยอาศัยสถานะ ของบุคคลเป็นเงื่อนไข มิใช่การสันนิษฐานข้อเท็จจริงที่เป็นองค์ประกอบความผิดเพียงบางข้อหลังจากที่โจทก์ ได้พิสูจน์ให้เห็นถึงการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับความผิดที่จำเลยถูกกล่าวหา และยังขัดกับ หลักนิติธรรมที่ว่าโจทก์ในคดีอาญาต้องมีภาระการพิสูจน์ถึงการกระทำความผิดของจำเลยให้ครบองค์ประกอบ ของความผิด นอกจากนี้ บทบัญญัติมาตราดังกล่าวยังเป็นการนำบุคคลเข้าสู่กระบวนการดำเนินคดีอาญา ให้ต้องตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งทำให้บุคคลดังกล่าวอาจถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพ เช่น การถูกจับกุม หรือถูกคุมขัง โดยไม่มีพยานหลักฐานตามสมควรในเบื้องต้นว่าบุคคลนั้นได้กระทำการหรือมีเจตนาประการใด อันเกี่ยวกับความผิดตามที่ถูกกล่าวหา พระราชบัญญัติปี พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕ ในส่วนที่สันนิษฐาน ความผิดอาญาของผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยไม่ปรากฏว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยได้กระทำการหรือมีเจตนาประการใด อันเกี่ยวกับการกระทำความผิดนั้น จึงขัดต่อหลักนิติธรรมและขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง

ศาลรัฐธรรมนูญโดยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน ๕ คน คือ นายเจริญ ภัคดีธนากุล นายเฉลิมพล เอกอรุ นายซัช ชลวร นายทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ และนายบุญส่ง กุลบุปผา วินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติปี พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕ เฉพาะในส่วนที่สันนิษฐานให้กรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้น ต้องรับโทษ ตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย โดยไม่ปรากฏว่ามีการกระทำหรือมีเจตนาประการใด อันเกี่ยวกับการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น เป็นบทบัญญัติที่ขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง

ส่วนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน ๔ คน คือ นายจรูญ อินทจาร นายนุรักษ์ มาประณีต นายสุพจน์ ไข่มุกด์ และนายอุดมศักดิ์ นิติมนตรี วินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติปู้ย พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง มาตรา ๔๐ (๕) และมาตรา ๓๐

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติปู้ย พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕ เฉพาะในส่วนที่สันนิษฐานให้กรรมการผู้จัดการ ห็นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบ ในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้น ต้องรับโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย โดยไม่ปรากฏว่า มีการกระทำหรือมีเจตนาประการใดอันเกี่ยวกับการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น เป็นบทบัญญัติ ที่ขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง เป็นอันใช้บังคับไม่ได้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๖ ซึ่งเมื่อได้วินิจฉัยดังนี้แล้ว จึงไม่จำต้องวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตราอื่น ๆ หรือไม่ อีกต่อไป

นายจรูญ อินทจาร
ประธานศาลรัฐธรรมนูญ

นายจรูญ ภักดีธนากุล
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นายชัช ชลวร
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นายนุรักษ์ มาประณีต
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นายสุพจน์ ไข่มุกด์
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นายเฉลิมพล เอกอรุ
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นายทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นายบุญส่ง กุลบุปผา
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นายอุดมศักดิ์ นิติมนตรี
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นในการวินิจฉัยคดีส่วนตน
ของ นายจรูญ อินทจาร ประธานศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๑๙ - ๒๐/๒๕๕๖

เรื่องพิจารณาที่ ๓/๒๕๕๖

เรื่องพิจารณาที่ ๕/๒๕๕๖

วันที่ ๑๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๖

ประเด็นวินิจฉัย

พระราชบัญญัติปู้ พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๔
วรรคสอง มาตรา ๔๐ (๕) และมาตรา ๓๐ หรือไม่

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง มีดังนี้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๓๐ บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน
ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ
ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม
ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ
จะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้
เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม

มาตรา ๓๔ บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้น
บัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้
ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้

ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด

ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้น
เสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

มาตรา ๔๐ บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้

ฯลฯ

ฯลฯ

(๕) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

ฯลฯ

ฯลฯ

พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. ๒๕๑๘ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ ๒)

พ.ศ. ๒๕๕๐

มาตรา ๗๒/๕ ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดซึ่งต้องรับโทษตามพระราชบัญญัตินี้เป็นนิติบุคคล เว้นแต่กรณีตามมาตรา ๗๒/๒ ให้กรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบ ในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้น ต้องรับโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนในการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น

ความเห็น

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ เป็นบทบัญญัติในหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ ๑ บททั่วไป ส่วนที่ ๒ ความเสมอภาค โดยวรรคหนึ่งเป็นบทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ของชนชาวไทยโดยให้บุคคลมีความเสมอภาคในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ส่วนวรรคสอง บัญญัติว่า “ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน” วรรคสาม บัญญัติว่า “การเลือกปฏิบัติ โดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้” และวรรคสี่ บัญญัติว่า “มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิ และเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม” บทบัญญัตินี้ดังกล่าวเป็นการรับรองให้บุคคลมีความเสมอภาคในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย เท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะ

เหตุที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้จะกระทำมิได้ และสำหรับรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ นั้น เป็นบทบัญญัติในหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ ๔ สิทธิในกระบวนการยุติธรรม โดยมาตรา ๓๙ มีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบทางอาญา มิให้ต้องรับโทษหนักกว่าที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในขณะที่บุคคลนั้นกระทำความผิดโดยการห้ามนำบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีโทษทางอาญาไปลงโทษหรือเพิ่มโทษย้อนหลังแก่การกระทำที่มีอยู่ก่อนบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นมีผลใช้บังคับ และตราบทที่ศาลยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา ดังนั้นจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนผู้กระทำความผิดมิได้ บุคคลดังกล่าวย่อมมีสิทธิและเสรีภาพเช่นเดียวกับปวงชนชาวไทยนอกเหนือจากมีสิทธิในฐานะผู้ต้องหาหรือจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หลักประกันสิทธิและเสรีภาพของผู้กระทำความผิดอาญาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ บุคคลทุกคนย่อมได้รับความคุ้มครองไม่ว่าจะเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทยหรือไม่ก็ตาม ส่วนรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๐ (๕) เป็นบทบัญญัติในเรื่องสิทธิในกระบวนการยุติธรรมที่กล่าวถึงการรับรองสิทธิของผู้เสียหาย ผู้ต้องหาจำเลย และพยานในคดีอาญา ให้ได้รับความคุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ โดยค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายที่จำเป็นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

สำหรับพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. ๒๕๑๘ เป็นกฎหมายที่ตราขึ้นโดยมีเจตนารมณ์เพื่อควบคุมการผลิต การขาย และการนำหรือส่งปุ๋ยเคมีเข้ามาในราชอาณาจักรให้เป็นไปโดยสุจริต รวมทั้งควบคุมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ เพื่อรักษาประโยชน์ของเกษตรกร เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม เกษตรกรมีความจำเป็นต้องใช้ปุ๋ยเป็นอาหารพืชหรือบำรุงดินเพื่อช่วยเพิ่มผลผลิตให้สูงขึ้น และปัจจุบันนี้มีการสั่งปุ๋ยเคมีจากต่างประเทศมาจำหน่ายและผสมเพื่อจำหน่ายแก่เกษตรกรในปริมาณมากขึ้นทุกปี แต่ปรากฏว่าปุ๋ยเคมีที่จำหน่ายในท้องตลาดนั้น มักจะมีปุ๋ยเคมีปลอม ปุ๋ยเคมีผิดมาตรฐาน ปุ๋ยเคมีเสื่อมคุณภาพ ทั้งน้ำหนักปุ๋ยเคมีก็น้อยกว่าที่แจ้งไว้ในฉลาก ปริมาณธาตุอาหารพืชไม่ถูกต้องครบถ้วนตามข้อความที่แจ้งไว้ในฉลาก เป็นการเอาเปรียบแก่เกษตรกรและหวังผลกำไรเกินควร โดยไม่คำนึงถึงความเสียหายแก่ผู้ประกอบการเกษตรกรรม และยังเป็นการเสียหายแก่นโยบายการส่งเสริมการเกษตรของรัฐบาล ทั้งนี้ การควบคุมดังกล่าวซึ่งรวมถึงปุ๋ยชีวภาพและปุ๋ยอินทรีย์ที่ไม่ได้คุณภาพด้วย และเพื่อให้รัฐใช้เป็นเครื่องมือในการจัดระเบียบการประกอบอาชีพของผู้ประกอบการค้าปุ๋ยมิให้กระทำการโดยหวังผลกำไรเกินควร

และคุ้มครองผู้ประกอบการอาชีพเกษตรกรรมให้ได้ใช้ปุ๋ยที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน มิให้ถูกเอาเปรียบจากผู้ประกอบการธุรกิจค้าขายปุ๋ย เพื่อเป็นการยับยั้งและปราบปรามการกระทำความผิดดังกล่าวให้ได้ผล จึงมีบทกำหนดความผิดและโทษทางอาญาไว้ ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๗๒/๕ ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดซึ่งต้องรับโทษตามพระราชบัญญัตินี้เป็นนิติบุคคล เว้นแต่กรณีตามมาตรา ๗๒/๒ ให้กรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้น ต้องรับโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนในการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น

พิจารณาแล้ว เห็นว่า พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. ๒๕๑๘ และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา ๗๒/๕ เป็นบทบัญญัติที่กฎหมายให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดซึ่งต้องรับโทษตามพระราชบัญญัตินี้เป็นนิติบุคคล เว้นแต่กรณีตามมาตรา ๗๒/๒ ให้กรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้น ต้องรับโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนในการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น เป็นข้อสันนิษฐานตามกฎหมายซึ่งหักล้างได้หรือข้อสันนิษฐานไม่เด็ดขาด บทบัญญัตินี้ดังกล่าวมิได้ลักษณะการพิสูจน์ข้อสันนิษฐานตามกฎหมายไปให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้พิสูจน์ เพราะกรณีนี้ได้มีการพิสูจน์ว่านิติบุคคลเป็นผู้กระทำความผิดมาแล้ว นิติบุคคลเป็นนามสมมุติไม่มีตัวตน การกระทำใด ๆ ของนิติบุคคลจะกระทำโดยบุคคลธรรมดาผู้ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจกระทำการแทนหรือเป็นตัวแทนของนิติบุคคลนั้น ๆ ฉะนั้นเมื่อมีการพิสูจน์ว่านิติบุคคลเป็นผู้กระทำความผิดเท่ากับว่าได้มีการพิสูจน์แล้วว่าเป็นการกระทำของบุคคลธรรมดาที่กระทำในนามกรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ บุคคลที่รับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น ๆ แล้ว กรณีจึงเท่ากับได้มีการพิสูจน์มาแล้ว หากใช่เป็นการผลักภาระการพิสูจน์ความผิดไปให้ผู้ต้องหาหรือจำเลย ในการที่พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕ มีบทยกเว้นว่า “เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนในการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น” ย่อมเป็นการเปิดโอกาสให้กรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ หรือบุคคลซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลที่กระทำความผิดนั้นมีช่องทางพิสูจน์เพื่อแสดงความบริสุทธิ์ว่าตนมิได้มีส่วนร่วมหรือรู้เห็นในการกระทำความผิดของนิติบุคคล ซึ่งเป็นเรื่องที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นคุณสมบัติของผู้ต้องหาหรือจำเลย และในระหว่างการพิจารณาคดีผู้ต้องหาหรือจำเลยยังคงได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญตลอดไปว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาว่า

จำเลยกระทำความผิดตามกฎหมาย เจ้าหน้าที่ของรัฐจะปฏิบัติต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ เนื่องจากนิติบุคคลเป็นบุคคลที่สมมุติขึ้นเพื่อให้มีสถานะทางกฎหมาย นิติบุคคลไม่สามารถที่จะทำการใด ๆ ได้ด้วยตนเอง ต้องให้บุคคลธรรมดาหรือคณะบุคคลเป็นผู้แทนหรือผู้มีอำนาจทำการแทนดำเนินการต่าง ๆ แทนนิติบุคคลนั้น และด้วยเหตุที่นิติบุคคลไม่อาจที่จะกระทำความผิดอาญาได้ด้วยตนเอง แต่กระทำความผิดโดยผู้บริหารของนิติบุคคลนั้น ดังนั้น ฝ่ายนิติบัญญัติจึงบัญญัติข้อสันนิษฐานให้ผู้บริหารของนิติบุคคลมีความผิดและต้องรับโทษเช่นเดียวกับนิติบุคคลนั้นในการกระทำความผิดอาญา โดยมาตรการดังกล่าวนี้กำหนดขึ้นก็เพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะหรือคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งเป็นประชาชนคนส่วนใหญ่ของประเทศ มิใช่การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมอันจะขัดหรือแย้งต่อหลักความเสมอภาคตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ และผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดียังคงมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในกระบวนการยุติธรรม เช่นเดียวกับบุคคลทั่ว ๆ ไป บทบัญญัติดังกล่าว จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง มาตรา ๔๐ (๕) ประกอบมาตรา ๓๐

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงเห็นว่าพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๙ วรรคสอง มาตรา ๔๐ (๕) ประกอบมาตรา ๓๐

นายจรูญ อินทจาร
ประธานศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นในการวินิจฉัยคดีส่วนตน
ของ นายเจริญ ภัคดีธนากุล ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๑๙ - ๒๐/๒๕๕๖

เรื่องพิจารณาที่ ๓/๒๕๕๖

เรื่องพิจารณาที่ ๕/๒๕๕๖

วันที่ ๑๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๖

ประเด็นวินิจฉัย

พระราชบัญญัติปฎิบัติ พ.ศ. ๒๕๕๖ มาตรา ๗๒/๕ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๔ วรรคสอง หรือไม่

ความเห็น

พิจารณาแล้วเห็นว่า ข้อสันนิษฐานว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาเป็นผู้บริสุทธิ์ (presumption of innocence) เป็นข้อสันนิษฐานที่ถูกกำหนดขึ้นโดยผลของกฎหมายรัฐธรรมนูญ อันมีที่มาจากหลักสิทธิมนุษยชน ซึ่งถือเป็นหลักการพื้นฐานของระบบงานยุติธรรมทางอาญาสากลที่ว่า บุคคลทุกคนมีใช้ผู้กระทำผิดทางอาญา เพื่อเป็นหลักประกันแห่งสิทธิและเสรีภาพพื้นฐานของบุคคล เกี่ยวกับความรับผิดชอบทางอาญาที่รัฐให้การรับรองแก่บุคคลทุกคนที่จะไม่ถูกลงโทษทางอาญา จนกว่าจะมีพยานหลักฐานมาพิสูจน์ได้ว่าบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำผิดจริง โดยปราศจากเหตุอันควรสงสัย นอกจากนี้หลักการของข้อสันนิษฐานตามกฎหมายรัฐธรรมนูญดังกล่าวยังเป็นหลักสำคัญประการหนึ่งของหลักนิติธรรม (The Rule of Law) ที่ได้รับการยอมรับทั้งในนานาอารยประเทศและในระดับระหว่างประเทศ ดังปรากฏจาก ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ค.ศ. ๑๙๔๘ (Universal Declaration of Human Rights) ข้อ ๑๑ (๑) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองแห่งสหประชาชาติ ค.ศ. ๑๙๖๖ (International Covenant on Civil and Political Rights) ข้อ ๑๔ - ๒ เป็นต้น

หลักการของข้อสันนิษฐานตามกฎหมายว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาเป็นผู้บริสุทธิ์นี้ ประเทศไทยได้รับรองให้ปรากฏไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๒ และ

ในรัฐธรรมนูญฉบับต่อมาทุกฉบับจนถึงฉบับปัจจุบันซึ่งได้รับรองหลักการดังกล่าวไว้ในมาตรา ๓๙ วรรคสอง หมวด ๓ ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ ๔ สิทธิในกระบวนการยุติธรรม โดยบัญญัติว่า “ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด” อันมีเจตนารมณ์เพื่อรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพพื้นฐานของบุคคลซึ่งตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญามีให้ต้องตกอยู่ในฐานะเป็นผู้กระทำความผิดก่อนที่จะได้รับการพิสูจน์ความผิดจากโจทก์ และกลับต้องเป็นฝ่ายพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเอง

สำหรับพระราชบัญญัติปู้ พ.ศ. ๒๕๑๘ เป็นกฎหมายที่ตราขึ้นโดยมีเจตนารมณ์เพื่อควบคุมการผลิต การขาย และการนำหรือส่งปุ๋ยเคมีเข้ามาในราชอาณาจักรให้เป็นไปโดยสุจริต รวมทั้งส่งเสริมภาคเกษตรกรรม ให้มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน อันเป็นการรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์ส่วนรวมของประเทศไทยทางด้านเกษตรกรรม โดยกำหนดการกระทำที่เป็นความผิดและโทษทางอาญาเอาไว้ เพื่อให้รัฐใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายเป็นเครื่องมือ ในการจัดระเบียบการประกอบอาชีพของผู้ประกอบการค้าขายปุ๋ยมิให้กระทำการโดยหวังผลกำไรเกินควร และคุ้มครองผู้ประกอบการอาชีพเกษตรกรรมให้ได้ใช้ปุ๋ยที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน และมีให้ถูกเอารัดเอาเปรียบ จากผู้ประกอบการค้าขายปุ๋ย โดยบทบัญญัติมาตรา ๗๒/๕ แห่งพระราชบัญญัตินี้ได้บัญญัติความรับผิด ของนิติบุคคลและผู้บริหารนิติบุคคลไว้ เพื่อลงโทษผู้บริหารนิติบุคคลทุกคนในกรณีที่นิติบุคคลนั้นกระทำความผิด โดยให้ถือว่าเป็นตัวการร่วมกระทำความผิดกับนิติบุคคลด้วย โดยมาตรา ๗๒/๕ บัญญัติว่า “ในกรณีที่ ผู้กระทำความผิดซึ่งต้องรับโทษตามพระราชบัญญัตินี้เป็นนิติบุคคล เว้นแต่กรณีตามมาตรา ๗๒/๒ ให้กรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้น ต้องรับโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วน ในการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น”

กรณีปัญหาว่าบทบัญญัติมาตรา ๗๒/๕ แห่งพระราชบัญญัติปู้ พ.ศ. ๒๕๑๘ ขัดหรือแย้ง ต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง หรือไม่ เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง มีเจตนารมณ์ เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา โดยให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด จนกว่าโจทก์จะมีพยานหลักฐานมาพิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานดังกล่าวได้ อันเป็นหลักการพื้นฐานของ ระบบงานยุติธรรมทางอาญาที่เป็นส่วนหนึ่งของหลักนิติธรรมและสิทธิมนุษยชนดังที่กล่าวไว้ข้างต้น เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติปู้ พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕ จะเห็นได้ว่า บทบัญญัตินี้ดังกล่าว

เป็นข้อสันนิษฐานตามกฎหมายที่มีผลเป็นการสันนิษฐานความผิดทางอาญาของจำเลย โดยโจทก์ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ให้เห็นถึงการกระทำหรือเจตนาอย่างใดอย่างหนึ่งของจำเลยก่อนเลย แต่กลับนำเอาการกระทำของผู้อื่นมาเป็นเงื่อนไขของการสันนิษฐานให้จำเลยต้องรับผิดและรับโทษทางอาญา โดยบทบัญญัติมาตรา ๗๒/๕ วางข้อสันนิษฐานว่า ถ้าผู้ที่กระทำความผิดเป็นนิติบุคคล ก็ให้กรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้นร่วมรับผิดกับนิติบุคคลด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนไม่ได้มีส่วนรู้เห็นเป็นใจในการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น กล่าวคือโจทก์ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ถึงการกระทำหรือเจตนาของกรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลว่ามีส่วนร่วมในการกระทำความผิดกับนิติบุคคลแต่อย่างใด คงพิสูจน์เพียงว่านิติบุคคลกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ และจำเลยเป็นกรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลดังกล่าวเท่านั้น ซึ่งไม่เกี่ยวกับการกระทำหรือเจตนาของกรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลที่กระทำความผิดแต่อย่างใด กรณีจึงเป็นการสันนิษฐานไว้ก่อนว่า กรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้นได้กระทำความผิดด้วย อันมีผลเป็นการผลักภาระการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ไปยังกรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้นทั้งหมดทุกคน บทบัญญัติดังกล่าวจึงถือเป็นการสันนิษฐานความผิดของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาโดยอาศัยสถานะของบุคคลเป็นเงื่อนไข มิใช่สันนิษฐานข้อเท็จจริงที่เป็นองค์ประกอบความผิดเพียงบางข้อ หลังจากที่โจทก์ได้พิสูจน์ให้เห็นถึงการกระทำบางอย่างบางประการอันเกี่ยวกับความผิดตามที่จำเลยถูกกล่าวหาแล้วเท่านั้น จึงขัดต่อหลัก presumption of innocence ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๔วรรคสอง ซึ่งได้วางหลักไว้ว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าบุคคลเหล่านั้นได้กระทำความผิดตามกฎหมาย ทั้งยังเป็นการขัดต่อหลักการพื้นฐานของระบบงานยุติธรรมทางอาญาและหลักนิติธรรม ซึ่งมีหลักการว่า ในคดีอาญาโจทก์มีภาระต้องพิสูจน์ให้เห็นถึงการกระทำความผิดของจำเลยก่อน โดยจำเลยไม่จำเป็นต้องนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน ดังนั้น พระราชบัญญัติปู้ย พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕ ในส่วนที่สันนิษฐานความผิดทางอาญาของจำเลยโดยไม่ปรากฏว่าจำเลยได้กระทำการใดเกี่ยวกับความผิดนั้นด้วยเลย คงอาศัยเพียงสถานะของจำเลยเท่านั้น

เป็นเงื่อนไขแห่งข้อสันนิษฐาน จึงเป็นการสันนิษฐานที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง และมาตรา ๓ วรรคสอง เป็นอันใช้บังคับมิได้ตามมาตรา ๖

ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงเห็นว่าบทบัญญัติมาตรา ๗๒/๕ แห่งพระราชบัญญัติปฎิ พ.ศ. ๒๕๑๘ เฉพาะในส่วนที่สันนิษฐานความผิดทางอาญาของจำเลยโดยอาศัยสถานะของบุคคลเป็นเงื่อนไขขัดแย้ง ต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง และมาตรา ๓ วรรคสอง เป็นอันใช้บังคับมิได้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๖

นายจรัญ ภักดีธนากุล

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นในการวินิจฉัยคดีส่วนตน
ของ นายเฉลิมพล เอกอรุ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๑๙ - ๒๐/๒๕๕๖

เรื่องพิจารณาที่ ๓/๒๕๕๖

เรื่องพิจารณาที่ ๕/๒๕๕๖

วันที่ ๑๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๖

ประเด็นวินิจฉัย

พระราชบัญญัติปฎิบัติ พ.ศ. ๒๕๕๖ มาตรา ๗๒/๕ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๔ วรรคสอง หรือไม่

ความเห็น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๔ วรรคสอง บัญญัติว่า
“ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด” บทบัญญัติดังกล่าวมีเจตนารมณ์
ที่จะคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย มิให้ต้องตกอยู่ในฐานะเป็นผู้กระทำความผิด
ก่อนที่ศาลจะพิพากษาว่ามีความผิด โดยวางข้อสันนิษฐานในคดีอาญาไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด
ข้อสันนิษฐานดังกล่าว เรียกกันว่า ข้อสันนิษฐานความบริสุทธิ์ (presumption of innocence)
ของจำเลยในคดีอาญา ซึ่งเป็นหลักการที่นานาประเทศล้วนยึดถือ ทั้งเป็นหลักสิทธิมนุษยชนที่มีการระบุไว้ใน
ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ (Universal Declaration of Human Rights) ข้อ ๑๑ (๑) ว่า “ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่าทำผิดทางอาญามีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่า
บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมายในการพิจารณาโดยเปิดเผย ซึ่งตนได้รับหลักประกัน
บรรดาที่จำเป็นสำหรับการต่อสู้คดี” และในข้อ ๑๔.๒ ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง
และสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights - ICCPR)
ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีว่า “บุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา ต้องมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่า
เป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิด” อันถือเป็นหลักการพื้นฐานของระบบงานยุติธรรม
ทางอาญาสากลที่ว่า บุคคลทุกคนมิใช่ผู้กระทำความผิดอาญา เพื่อเป็นหลักประกันแห่งสิทธิและเสรีภาพ
ของบุคคลเกี่ยวกับความรับผิดทางอาญาที่รัฐให้การรับรองแก่บุคคลทุกคนที่จะไม่ถูกลงโทษทางอาญา

จนกว่าจะมีพยานหลักฐานมาพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้กระทำความผิด และเป็นหลักการที่สำคัญประการหนึ่งของหลักนิติธรรม (The Rule of Law) ที่ได้รับการยอมรับในนานาอารยประเทศ

สำหรับพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. ๒๕๑๘ เป็นกฎหมายที่ตราขึ้นโดยมีเจตนารมณ์เพื่อควบคุมการผลิต การขาย และการนำหรือส่งปุ๋ยเคมีเข้ามาในราชอาณาจักรให้เป็นไปโดยสุจริต รวมทั้งควบคุมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ เพื่อรักษาประโยชน์ของเกษตรกร เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม เกษตรกรมีความจำเป็นต้องใช้ปุ๋ยเป็นอาหารพืชหรือบำรุงดินเพื่อช่วยเพิ่มผลผลิตให้สูงขึ้น และปัจจุบันนี้มีการส่งปุ๋ยเคมีจากต่างประเทศมาจำหน่ายและผสมเพื่อจำหน่ายแก่เกษตรกรในปริมาณมากขึ้นทุกปี แต่ปรากฏว่าปุ๋ยเคมีที่จำหน่ายในท้องตลาดนั้น มักจะมีปุ๋ยเคมีปลอม ปุ๋ยเคมีผิดมาตรฐาน ปุ๋ยเคมีเสื่อมคุณภาพ ทั้งนี้ น้ำหนักปุ๋ยเคมีก็น้อยกว่าที่แจ้งไว้ในฉลาก ปริมาณธาตุอาหารพืชไม่ถูกต้องครบถ้วนตามข้อความที่แจ้งไว้ในฉลาก เป็นการเอาเปรียบแก่เกษตรกรและหวังผลกำไรเกินควร โดยไม่คำนึงถึงความเสียหายแก่ผู้ประกอบการอาชีพ เกษตรกรรม และยังเป็นการเสียหายแก่นโยบายการส่งเสริมการเกษตรของรัฐบาล ทั้งนี้ การควบคุมดังกล่าว ซึ่งรวมถึงปุ๋ยชีวภาพและปุ๋ยอินทรีย์ที่ไม่ได้คุณภาพด้วย และเพื่อให้รัฐใช้เป็นเครื่องมือในการจัดระเบียบ การประกอบอาชีพของผู้ประกอบการค้าปุ๋ยมิให้กระทำการโดยหวังผลกำไรเกินควร และคุ้มครอง ผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรมิให้ได้ใช้ปุ๋ยที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน และมีให้ถูกเอาเปรียบจากผู้ประกอบอาชีพ ค้าขายปุ๋ย จึงมีบทกำหนดความผิดและโทษทางอาญาไว้ ดังเช่นในมาตรา ๗๒/๕ ซึ่งบัญญัติว่า ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดซึ่งต้องรับโทษตามพระราชบัญญัตินี้เป็นนิติบุคคล เว้นแต่กรณีตามมาตรา ๗๒/๒ ให้กรรมการผู้จัดการ หัวหน้าผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้น ต้องรับโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วน ในการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น

พิจารณาแล้ว เห็นว่า พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕ เป็นข้อสันนิษฐาน ตามกฎหมายที่มีผลเป็นการสันนิษฐานความผิดทางอาญาของจำเลย โดยโจทก์ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ให้เห็น ถึงการกระทำ หรือเจตนาอย่างใดอย่างหนึ่งของจำเลยก่อน เป็นการนำการกระทำความผิดของบุคคลอื่น มาเป็นเงื่อนไขของการสันนิษฐานให้จำเลยมีความผิดและต้องรับโทษทางอาญา เนื่องจากการสันนิษฐานว่า ถ้าผู้กระทำความผิดเป็นนิติบุคคล ก็ให้กรรมการผู้จัดการ หัวหน้าผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือ ผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้นต้องร่วมรับผิดชอบกับนิติบุคคลผู้กระทำความผิดด้วย เว้นแต่ จะพิสูจน์ได้ว่าตนไม่ได้มีส่วนรู้เห็นในการกระทำความผิดของนิติบุคคลดังกล่าว โดยโจทก์ไม่ต้องพิสูจน์

ถึงการกระทำหรือเจตนาของกรรมการผู้จัดการ หุ้่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้นว่ามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดของนิติบุคคลอย่างไร คงพิสูจน์แต่เพียงว่านิติบุคคลกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้และจำเลยเป็นกรรมการผู้จัดการ หุ้่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลเท่านั้น กรณีจึงเป็นการสันนิษฐานไว้ตั้งแต่แรกแล้วว่า กรรมการผู้จัดการ หุ้่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้นได้กระทำความผิดด้วย อันมีผลเป็นการผลักภาระการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ไปยังกรรมการผู้จัดการ หุ้่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้นทั้งหมดทุกคน บทบัญญัติมาตราดังกล่าวจึงเป็นการสันนิษฐานความผิดของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาโดยอาศัยสถานะของบุคคลเป็นเงื่อนไข มิใช่การสันนิษฐานข้อเท็จจริงที่เป็นองค์ประกอบความผิดเพียงบางข้อหลังจากที่โจทก์ได้พิสูจน์ให้เห็นถึงการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับความผิดที่จำเลยถูกกล่าวหา และยังขัดกับหลักนิติธรรมข้อที่ว่าโจทก์ในคดีอาญาต้องมีการการพิสูจน์ถึงการกระทำความผิดของจำเลยให้ครบองค์ประกอบของความผิด นอกจากนี้ บทบัญญัติมาตราดังกล่าวยังเป็นการนำบุคคลเข้าสู่กระบวนการดำเนินคดีอาญาให้ต้องตกเป็นผู้ต้องหาและจำเลย ซึ่งทำให้บุคคลดังกล่าวอาจถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพ เช่น การถูกจับกุม หรือถูกคุมขังโดยไม่มีพยานหลักฐานตามสมควร ในเบื้องต้นว่าบุคคลนั้นได้กระทำการหรือมีเจตนาประการใดอันเกี่ยวกับความผิดตามที่ถูกกล่าวหา บทบัญญัติมาตราดังกล่าวในส่วนที่สันนิษฐานความผิดอาญาของผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยไม่ปรากฏว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยได้กระทำการหรือมีเจตนาประการใดอันเกี่ยวกับความผิดนั้น จึงขัดต่อหลักนิติธรรม และขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๔ วรรคสอง

จึงเห็นว่า พระราชบัญญัติปฎิ พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕ เฉพาะในส่วนที่สันนิษฐานให้กรรมการผู้จัดการ หุ้่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้นต้องรับโทษทางอาญาร่วมกับการกระทำความผิดของนิติบุคคลโดยไม่ปรากฏว่ามีการกระทำหรือเจตนาประการใดอันเกี่ยวกับการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๔ วรรคสอง เป็นอันใช้บังคับไม่ได้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๖

นายเฉลิมพล เอกอุรุ

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นในการวินิจฉัยคดีส่วนตน
ของ นายชัช ชลวร ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๑๙ - ๒๐/๒๕๕๖

เรื่องพิจารณาที่ ๓/๒๕๕๖

เรื่องพิจารณาที่ ๕/๒๕๕๖

วันที่ ๑๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๖

ประเด็นวินิจฉัย

พระราชบัญญัติปฎิบัติ พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๙ วรรคสอง หรือไม่

ความเห็น

ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยที่ ๑๒/๒๕๕๕ กรณีพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๕๔ ซึ่งบัญญัติว่า ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดซึ่งต้องรับโทษตามพระราชบัญญัตินี้ เป็นนิติบุคคล ให้กรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคล นั้น ต้องรับโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วน ในการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น โดยศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า บทบัญญัติมาตรา ๕๔ ขัดหรือแย้ง ต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง เนื่องจากพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๕๔ เป็นข้อสันนิษฐานความรับผิดชอบของบุคคล โดยกำหนดให้รับผิดชอบจากสถานะของบุคคล ที่มีตำแหน่งเกี่ยวข้องกับนิติบุคคลไม่ต้องพิสูจน์ให้เห็นถึงการกระทำหรือเจตนาอย่างใดอย่างหนึ่งของ กรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้นก่อน และ เป็นการกำหนดให้รับโทษเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่นซึ่งหมายถึงนิติบุคคลที่กระทำ ความผิด

สำหรับประเด็นในคดีนี้ พิจารณาแล้ว พระราชบัญญัติปฎิบัติ พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕ บัญญัติว่า ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดซึ่งต้องรับโทษตามพระราชบัญญัตินี้เป็นนิติบุคคล เว้นแต่กรณี ตามมาตรา ๗๒/๒ ให้กรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบใน

การดำเนินการของนิติบุคคลนั้น ต้องรับโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนในการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น มาตรา ๗๒/๕ เป็นบทบัญญัติที่กำหนดให้กรรมการผู้จัดการ หุ้่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลต้องรับโทษ เมื่อมีกรณีที่นิติบุคคลกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งหมายความว่าหากนิติบุคคลกระทำความผิดและรับโทษทางอาญาให้สันนิษฐานว่ากรรมการผู้จัดการ หุ้่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้นได้กระทำความผิดและต้องรับโทษทางอาญาเช่นเดียวกันกับนิติบุคคล ดังนี้ พระราชบัญญัติปู้ พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕ จึงเป็นบทบัญญัติที่กำหนดให้บุคคลต้องรับผิดชอบจากการกระทำความผิดของบุคคลอื่น อันเนื่องมาจากสถานะของบุคคล โดยไม่ปรากฏว่ามีการกระทำหรือมีเจตนากระทำผิดกับนิติบุคคล แม้ว่าความในตอนท้ายของพระราชบัญญัติปู้ พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕ ที่บัญญัติให้กรรมการผู้จัดการ หุ้่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้นไม่เป็นผู้กระทำผิดกับนิติบุคคล หากพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนในการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้นก็ตาม แต่ก็เป็นการผลักภาระการพิสูจน์โดยนำบุคคลเข้าสู่กระบวนการพิจารณาทางอาญาในลักษณะของการสันนิษฐานว่าเป็นผู้มีความผิด ดังนั้น พระราชบัญญัติปู้ พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕ จึงเป็นบทบัญญัติที่มีหลักการกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาของบุคคลทำนองเดียวกันกับกรณีของบทบัญญัติพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๕๔ และเป็นบทบัญญัติที่มีการสันนิษฐานไว้ก่อนว่ากรรมการผู้จัดการ หุ้่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลมีความผิดซึ่งชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงเห็นว่า พระราชบัญญัติปู้ พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕ ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๙ วรรคสอง

นายชัช ชลวร

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นในการวินิจฉัยคดีส่วนตน

ของ นายทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๑๙ - ๒๐/๒๕๕๖

เรื่องพิจารณาที่ ๓/๒๕๕๖

เรื่องพิจารณาที่ ๕/๒๕๕๖

วันที่ ๑๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๖

ประเด็นวินิจฉัย

พระราชบัญญัติปู้ พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๔
วรรคสอง หรือไม่

ความเห็น

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๔ เป็นบทบัญญัติในหมวด ๓ ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย
ส่วนที่ ๔ สิทธิในกระบวนการยุติธรรม โดยวรรคสอง บัญญัติว่า “ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่า
ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด” เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลย
ในคดีอาญาว่า トラบเท่าที่ศาลยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุด ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลย
ในคดีอาญา ไม่เป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนผู้กระทำความผิดมิได้ ข้อสันนิษฐานว่า
ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาเป็นผู้บริสุทธิ์ (presumption of innocence) ตามรัฐธรรมนูญ
มาตรา ๓๔ วรรคสอง นี้ มีที่มาจากหลักสิทธิมนุษยชน ดังปรากฏอยู่ในปฏิญญาสากลว่าด้วย
สิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ข้อ ๑๑ (๑) และกติการะหว่างประเทศ
ว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political
Rights) ข้อ ๑๔.๒ ที่ว่า บุคคลซึ่งถูกกล่าวหาว่ามีความผิดอาญามีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐาน
ไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมาย อันถือเป็นหลักการพื้นฐานของระบบ
งานยุติธรรมทางอาญาสากลที่ว่า บุคคลทุกคนมิใช่ผู้กระทำความผิดอาญา และจะไม่ถูกลงโทษทางอาญา
จนกว่าจะมีพยานหลักฐานมาพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้กระทำความผิด และหลักดังกล่าวนี้เป็นหลักการที่สำคัญ
ประการหนึ่งของหลักนิติธรรม (The Rule of Law) ซึ่งได้รับการยอมรับในนานอารยประเทศ

สำหรับพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. ๒๕๑๘ และพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๐ มีเหตุผลในการประกาศใช้ สรุปได้ว่า เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม เกษตรกรมีความจำเป็นต้องใช้ปุ๋ยเป็นอาหารพืชหรือบำรุงดินเพื่อช่วยเพิ่มผลผลิตให้สูงขึ้น และมีการสั่งปุ๋ยเคมีจากต่างประเทศมาจำหน่ายและผสมเพื่อจำหน่ายแก่เกษตรกรในปริมาณมากขึ้นทุกปี แต่ปรากฏว่าปุ๋ยเคมีที่จำหน่ายในท้องตลาดนั้น มักจะมีปุ๋ยเคมีปลอม ปุ๋ยเคมีผิดมาตรฐาน ปุ๋ยเคมีเสื่อมคุณภาพ ทั้งนี้หากปุ๋ยเคมีก็น้อยกว่าที่แจ้งไว้ในฉลาก ปริมาณธาตุอาหารพืชไม่ถูกต้องครบถ้วนตามข้อความที่แจ้งไว้ในฉลาก เป็นการเอาเปรียบแก่เกษตรกรและหวังผลกำไรเกินควร โดยไม่คำนึงถึงความเสียหายแก่ผู้ประกอบการเกษตรกรรม และยังเป็นการเสียหายแก่นโยบายการส่งเสริมการเกษตรของรัฐบาลอีกด้วย สมควรมีกฎหมายว่าด้วยปุ๋ยเพื่อควบคุมการผลิต การขาย และการนำหรือสั่งปุ๋ยเคมีเข้ามาในราชอาณาจักรให้เป็นไปโดยสุจริตรวมทั้งควบคุมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ด้วย เพื่อรักษาผลประโยชน์ของเกษตรกรตามสมควร และต่อมาการใช้ปุ๋ยของเกษตรกรมีมากขึ้น มีการส่งเสริมให้ใช้อินทรีย์วัตถุตลอดจนนำเทคโนโลยีทางชีวภาพเข้ามาใช้เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงบำรุงดินและเพิ่มคุณค่าของธาตุอาหารพืชมากขึ้น แต่พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. ๒๕๑๘ ที่ใช้บังคับอยู่ มุ่งควบคุมปุ๋ยเคมีเป็นหลักโดยมิได้มีบทบัญญัติควบคุมปุ๋ยชีวภาพและปุ๋ยอินทรีย์ที่ชัดเจน เป็นเหตุให้มีปุ๋ยชีวภาพและปุ๋ยอินทรีย์ที่ไม่ได้คุณภาพออกสู่ท้องตลาด ประกอบกับอัตราโทษที่กำหนดไว้เดิมไม่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและค่าเงินที่เปลี่ยนแปลงไป สมควรปรับปรุงการควบคุมปุ๋ยและบทกำหนดโทษรวมทั้งบทบัญญัติอื่นที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับการใช้ปุ๋ยที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อรักษาไว้ซึ่งประโยชน์ของเกษตรกรและภาคการเกษตร โดยพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๐ บัญญัติว่า “ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดซึ่งต้องรับโทษตามพระราชบัญญัตินี้เป็นนิติบุคคล เว้นแต่กรณีตามมาตรา ๗๒/๒ ให้กรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้น ต้องรับโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนในการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น” เป็นบทบัญญัติถึงกรณีที่เมื่อนิติบุคคลเป็นผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ให้กรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้น ต้องรับโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย เว้นแต่บุคคลดังกล่าวข้างต้น จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนในการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น

ทั้งนี้มาตรา ๗๒/๕ นี้ ไม่ให้ใช้บังคับกับนิติบุคคลซึ่งเป็นผู้รับใบอนุญาตผู้ใดผลิต ขาย หรือนำเข้าปุ๋ย ภายหลังที่ใบอนุญาตสิ้นอายุแล้วโดยมิได้ยื่นคำขอต่ออายุใบอนุญาต

พิจารณาแล้ว เห็นว่า พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๐ นี้ เป็นบทบัญญัติที่มีความมุ่งหมายในการลงโทษกรรมการผู้จัดการ หุ้ส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลที่นิติบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ เว้นแต่บุคคลเหล่านั้นจะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนในการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น ซึ่งตามหลักของความรับผิดชอบของนิติบุคคล นิติบุคคลจะสามารถแสดงออกซึ่งความประสงค์ได้โดยผ่านทางผู้แทนของนิติบุคคลเป็นผู้กระทำการ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๗๐ วรรคสอง และนิติบุคคลจะต้องมีความรับผิดชอบเมื่อผู้แทนของนิติบุคคลได้แสดงเจตนาซึ่งอยู่ในอำนาจหน้าที่ตามวัตถุประสงค์ของนิติบุคคล และนิติบุคคลได้ประโยชน์จากการกระทำความผิดนั้น จึงจะถือว่า นิติบุคคลได้มีการกระทำความผิดตามกฎหมายได้ (ฎีกาที่ ๗๘๗-๗๘๘/๒๕๐๖) อย่างไรก็ตาม หลักความรับผิดชอบทางอาญา นั้น ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๕๙ บัญญัติว่า “บุคคลจะต้องรับผิดชอบในทางอาญาก็ต่อเมื่อได้กระทำ...” ดังนั้น บุคคลไม่ว่า บุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลจะมีความรับผิดชอบในทางอาญาก็ต่อเมื่อมีการกระทำ ซึ่งรวมถึงการงดเว้น ละเว้น เพิกเฉย หรือการไม่กระทำในลักษณะอื่น ๆ ด้วย เพราะฉะนั้น การที่กรรมการผู้จัดการ หุ้ส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคล จะต้องรับผิดชอบตามที่นิติบุคคลเป็นผู้กระทำความผิดด้วย ก็ต่อเมื่อบุคคลเหล่านั้นมีการกระทำ หรืองดเว้นกระทำการที่ตนมีหน้าที่ต้องป้องกันผล หรือควรต้องกระทำ ด้วย แต่พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๐ บัญญัติให้กรรมการผู้จัดการ หุ้ส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคล จะต้องรับผิดชอบร่วมกับนิติบุคคลที่เป็นผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ โดยโจทก์ไม่ต้องพิสูจน์ให้เห็นว่าบุคคลเหล่านั้นซึ่งเป็นจำเลยได้มีการกระทำหรือไม่กระทำการอันเป็นความผิดตามกฎหมายแต่อย่างใด ก่อนมาตรา ๗๒/๕ ดังกล่าวจึงเป็นบทบัญญัติที่นำการกระทำของนิติบุคคลซึ่งเป็นบุคคลอื่นมาเป็นเงื่อนไขของการสันนิษฐานให้จำเลยมีความผิดและต้องรับโทษทางอาญา โดยโจทก์ไม่ต้องพิสูจน์ถึงการกระทำหรือไม่กระทำของจำเลยซึ่งเป็นกรรมการผู้จัดการ หุ้ส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบใน

การดำเนินการของนิติบุคคลนั้นว่ามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการกระทำของนิติบุคคลอย่างไร (เช่น มีมติร่วมหรือเพิกเฉยไม่กระทำหน้าที่ของตน เป็นต้น) คงพิสูจน์เพียงว่านิติบุคคลกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้และจำเลยเป็นกรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนี้เท่านั้น (ต่างกับการมีตำแหน่งหน้าที่ในอัยย์หรือช่องโงะซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะทำผิดกฎหมายอันเป็นความผิดได้เมื่อเข้าสู่สถานะนั้น (Status Crimes หรือ State of Affaire) กรณีจึงเป็นการสันนิษฐานไว้ตั้งแต่แรกแล้วว่า กรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้น ได้กระทำความผิดด้วย อันมีผลเป็นการปลักการะการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ไปยังกรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้นหมดทุกคน มาตรา ๗๒/๕ นี้ จึงเป็นบทบัญญัติที่สันนิษฐานความผิดของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาก่อนที่จะพิสูจน์ถึงการกระทำหรือไม่กระทำของบุคคลเหล่านั้นมิใช่การสันนิษฐานข้อเท็จจริงที่เป็นองค์ประกอบความผิดเพียงบางข้อหลังจากที่โจทก์ได้พิสูจน์ให้เห็นถึงการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งอันเกี่ยวข้องกับความผิดตามที่จำเลยถูกกล่าวหา และยังขัดต่อหลักนิติธรรมที่ว่าโจทก์ในคดีอาญาต้องมีการพิสูจน์ถึงการกระทำความผิดของจำเลยให้ครบองค์ประกอบของความผิด นอกจากนี้ บทบัญญัตินี้ดังกล่าวยังเป็นการนำบุคคลเข้าสู่กระบวนการดำเนินคดีอาญาให้ต้องตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งทำให้บุคคลดังกล่าวอาจถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพ เช่น การถูกจับกุมหรือถูกคุมขังโดยไม่มีพยานหลักฐานตามสมควรในเบื้องต้นว่าบุคคลนั้นได้กระทำการประการใดอันเกี่ยวกับความผิดตามที่ถูกกล่าวหา พระราชบัญญัติปุย พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุย (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๐ ในส่วนที่สันนิษฐานความผิดอาญาของกรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคล โดยไม่ปรากฏว่าบุคคลเหล่านั้นได้กระทำการ ละเว้นกระทำการ หรือรู้เห็นเป็นใจประการใดอันเกี่ยวกับการกระทำความผิดนั้น จึงขัดต่อหลักนิติธรรมและขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงมีความเห็นว่า พระราชบัญญัติปุย พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุย (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๐ ในส่วนที่สันนิษฐานความผิดอาญาของกรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคล โดยไม่ปรากฏว่ากรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบ

ในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้น ได้กระทำการประการใดอันเกี่ยวกับการกระทำความผิดนั้น ขัดต่อ
หลักนิติธรรมและขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง

นายทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นในการวินิจฉัยคดีส่วนตน

ของ นายอนุรักษ์ มาประณีต ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๑๙ - ๒๐/๒๕๕๖

เรื่องพิจารณาที่ ๓/๒๕๕๖

เรื่องพิจารณาที่ ๕/๒๕๕๖

วันที่ ๑๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๖

ประเด็นวินิจฉัย

พระราชบัญญัติปฎิบัติ พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๙ วรรคสอง หรือไม่

ความเห็น

พระราชบัญญัติปฎิบัติ พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕ บัญญัติว่า “ในกรณีที่ผู้กระทำความผิด
ซึ่งต้องรับโทษตามพระราชบัญญัตินี้เป็นนิติบุคคล เว้นแต่กรณีตามมาตรา ๗๒/๒ ให้กรรมการผู้จัดการ
หุ้นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้นต้องรับโทษ
ตามที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนในการกระทำ
ความผิดของนิติบุคคลนั้น”

สำหรับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๓๙ วรรคสอง บัญญัติว่า “ในคดีอาญา
ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด”

พระราชบัญญัติปฎิบัติ มาตรา ๗๒/๕ ได้บัญญัติเหมือนกับพระราชบัญญัติขายตรง
และตลาดแบบตรง พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๕๔ ความเห็นในการวินิจฉัยคดีส่วนตนในคำวินิจฉัยที่
๑๒/๒๕๕๕ ได้มีความเห็นว่า เมื่อนิติบุคคลกระทำความผิดและต้องรับโทษตามพระราชบัญญัติปฎิบัติ
ซึ่งหมายความว่ามีการพิสูจน์ความผิดในการพิจารณาคดีแล้วว่านิติบุคคลกระทำความผิด โดยโจทก์จะต้อง
นำสืบพิสูจน์ว่านิติบุคคลกระทำความผิด การที่นิติบุคคลกระทำความผิดผู้ที่กระทำการแทนนิติบุคคลก็คือ
กรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น ในกรณีนี้
โจทก์ยังต้องมีหน้าที่นำสืบพิสูจน์ให้เห็นประจักษ์ว่า ผู้ใดที่กระทำการแทนนิติบุคคลเสียก่อน เมื่อโจทก์

พิสูจน์ได้ดังกล่าวแล้ว บุคคลนั้นจึงจะต้องรับโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นด้วย หาได้เป็นข้อสันนิษฐานเลยว่าเมื่อนิติบุคคลกระทำความผิดแล้วให้ถือว่ากรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้นทั้งหมดกระทำความผิดไปด้วย เพียงแต่บัญญัติว่าต้องรับโทษเช่นเดียวกับนิติบุคคล ซึ่งโจทก์ยังต้องมีภาระในการพิสูจน์ว่ากรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำความผิด เป็นผู้กระทำ แทนนิติบุคคล ส่วนกรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของ นิติบุคคลนั้น ก็จะต้องนำสืบหรือมีภาระในการพิสูจน์ตนเองว่ามีได้มีส่วนในการกระทำความผิดของ นิติบุคคลนั้น ซึ่งก็เหมือนกับคดีทั่ว ๆ ไปที่จำเลยหรือผู้ต้องหาจะต้องนำสืบพิสูจน์ว่าตนเองมิได้กระทำความผิด ดังนั้น บทบัญญัติมาตรา ๗๒/๕ แห่งพระราชบัญญัติปยุ พ.ศ. ๒๕๑๘ จึงมิได้บัญญัติ สันนิษฐานว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยได้กระทำความผิด

ด้วยเหตุผลดังที่ได้วินิจฉัยข้างต้น จึงมีความเห็นว่า พระราชบัญญัติปยุ พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๙ วรคสอง

นายบุรีรักษ์ มาประณีต

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นในการวินิจฉัยคดีส่วนตน
ของ นายบุญส่ง กุลบุปผา ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๑๙ - ๒๐/๒๕๕๖

เรื่องพิจารณาที่ ๓/๒๕๕๖

เรื่องพิจารณาที่ ๕/๒๕๕๖

วันที่ ๑๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๖

ประเด็นวินิจฉัย

พระราชบัญญัติปฎิ พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙
วรรคสอง และมาตรา ๔๐ (๕) ประกอบมาตรา ๓๐ หรือไม่

ความเห็น

ศาลมีคำสั่งให้รวมการพิจารณาเรื่องทั้งสองเข้าด้วยกัน ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการพิจารณา
และวินิจฉัย

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ มาตรา ๓๙ วรรคสอง และมาตรา ๔๐ (๕) เป็นบทบัญญัติ
ในหมวด ๓ ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย โดยมาตรา ๓๐ เป็นบทบัญญัติที่รับรองให้บุคคล
เสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม
ต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ
สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา
การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้
มาตรา ๓๙ วรรคสอง บัญญัติรับรองไว้ว่า ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลย
ไม่มีความผิด และมาตรา ๔๐ (๕) บัญญัติรับรองให้บุคคลมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรมโดยผู้เสียหาย
ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็น
และเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทนค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายที่จำเป็นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

สำหรับพระราชบัญญัติปฎิ พ.ศ. ๒๕๑๘ มีเหตุผลในการประกาศใช้ คือ เนื่องจากประเทศไทย
เป็นประเทศเกษตรกรรม เกษตรกรมีความจำเป็นต้องใช้ปุ๋ยเป็นอาหารพืชหรือบำรุงดินเพื่อช่วยเพิ่ม

ผลผลิตให้สูงขึ้น และปัจจุบันนี้มีการสั่งปุ๋ยเคมีจากต่างประเทศมาจำหน่ายและผสมเพื่อจำหน่ายแก่เกษตรกรในปริมาณมากขึ้นทุกปี แต่ปรากฏว่าปุ๋ยเคมีที่จำหน่ายในท้องตลาดนั้น มักจะมีปุ๋ยเคมีปลอม ปุ๋ยเคมีผิดมาตรฐาน ปุ๋ยเคมีเสื่อมคุณภาพ ทั้งนี้ น้ำหนักปุ๋ยเคมีก็น้อยกว่าที่แจ้งไว้ในฉลาก ปริมาณธาตุอาหารพืชไม่ถูกต้องครบถ้วนตามข้อความที่แจ้งไว้ในฉลาก เป็นการเอาเปรียบแก่เกษตรกรและหวังผลกำไรเกินควร โดยไม่คำนึงถึงความเสียหายแก่ผู้ประกอบการอาชีพเกษตรกรรม และยังเป็นการเสียหายแก่นโยบายการส่งเสริมการเกษตรของรัฐบาลอีกด้วย จึงจำเป็นต้องมีกฎหมายว่าด้วยปุ๋ยเพื่อควบคุมการผลิต การขาย และการนำหรือสั่งปุ๋ยเคมีเข้ามาในราชอาณาจักรให้เป็นไปโดยสุจริตรวมทั้งควบคุมการผลิต ปุ๋ยอินทรีย์ด้วย เพื่อรักษาผลประโยชน์ของเกษตรกรตามสมควร พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. ๒๕๑๘ มีสาระสำคัญสรุปได้ ดังนี้

(๑) พระราชบัญญัติกำหนดประเภทของปุ๋ยไว้ คือ ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยอินทรีย์ และปุ๋ยอินทรีย์เคมี กำหนดให้ผู้ที่ผลิตเพื่อการค้า ขาย นำเข้า ส่งออก หรือนำผ่านปุ๋ยต้องได้รับใบอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ (มาตรา ๑๒) ผู้ฝ่าฝืนมีความผิดและมีโทษจำคุกไม่เกินห้าปีหรือปรับไม่เกินสองแสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา ๕๗)

(๒) กำหนดหน้าที่ของผู้รับใบอนุญาต ซึ่งได้แก่ ผู้รับใบอนุญาตผลิตปุ๋ย ผู้รับใบอนุญาตขาย ผู้รับใบอนุญาตนำเข้าปุ๋ย จะต้องจัดให้มีป้ายไว้ในที่เปิดเผยแสดงว่าเป็นสถานที่ประกอบกิจการนั้น ๆ จัดให้มีหรือรักษาลากภาษาไทยที่ภาษาหรือหีบห่อบรรจุปุ๋ยซึ่งมีการรับรองความถูกต้องของข้อความในฉลากโดยในฉลากต้องแสดงชื่อทางการค้า เครื่องหมายการค้า ปริมาณธาตุอาหารรับรอง น้ำหนักสุทธิ หรือขนาดบรรจุของปุ๋ย ชื่อทางเคมีและปริมาณของสารเป็นพิษที่อยู่ในปุ๋ยโดยเฉพาะปุ๋ยเคมี จัดให้มีเอกสารกำกับปุ๋ยตามที่ขึ้นทะเบียนไว้ รวมทั้งจัดให้มีคำชี้แจง วิธีใช้ และคำเตือน ตลอดจนการเก็บรักษาไว้ในเอกสารกำกับปุ๋ยในกรณีที่ปุ๋ยมีสารเป็นพิษผสมอยู่ด้วย เป็นต้น (มาตรา ๒๑ มาตรา ๒๑/๑ มาตรา ๒๑/๒ มาตรา ๒๒ มาตรา ๒๓)

(๓) กำหนดห้ามมิให้ผู้ใดผลิตเพื่อการค้า ขาย หรือนำเข้าปุ๋ยปลอม ปุ๋ยเคมีผิดมาตรฐาน ปุ๋ยเคมีเสื่อมคุณภาพ ปุ๋ยชีวภาพต่ำกว่าเกณฑ์ หรือปุ๋ยอินทรีย์ต่ำกว่าเกณฑ์ ปุ๋ยที่ต้องขึ้นทะเบียนแต่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนไว้ ปุ๋ยที่รัฐมนตรีสั่งเพิกถอนทะเบียน และปุ๋ยที่มีสารเป็นพิษเกินกว่าที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด (มาตรา ๓๐) กำหนดให้รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการปุ๋ยมีอำนาจประกาศใน

ราชกิจจานุเบกษาในเรื่องต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการผลิต การขายปุ๋ย โดยเฉพาะการกำหนดปริมาณขั้นสูงของสารเป็นพิษที่ให้มีในปุ๋ย (มาตรา ๓๔)

(๔) มีบทกำหนดโทษในกรณีที่มีผู้ฝ่าฝืนบทบัญญัติของพระราชบัญญัตินี้

เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕ ที่บัญญัติว่า “ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดซึ่งต้องรับโทษตามพระราชบัญญัตินี้เป็นนิติบุคคล เว้นแต่กรณีตามมาตรา ๗๒/๒ ให้กรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้น ต้องรับโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนในการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น” แล้ว เห็นว่า เป็นบทกำหนดโทษโดยเหตุผลของการบัญญัติกฎหมายในลักษณะเช่นนี้ก็เนื่องมาจาก เมื่อจดทะเบียนจัดตั้งนิติบุคคลขึ้นแล้วนิติบุคคลย่อมมีสิทธิและหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายภายในขอบแห่งอำนาจหน้าที่หรือวัตถุประสงค์ที่ได้บัญญัติหรือกำหนดไว้ในกฎหมาย ข้อบังคับหรือตราสารจัดตั้ง แต่การดำเนินการใด ๆ ของนิติบุคคลและความประสงค์ของนิติบุคคลย่อมแสดงออกโดยผู้แทนของนิติบุคคลซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาในตำแหน่งกรรมการ ผู้จัดการหรือตำแหน่งอื่น ๆ ตามประเภทของนิติบุคคลนั้น ๆ อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติดังกล่าวเป็นข้อสันนิษฐานตามกฎหมายที่มีผลเป็นการสันนิษฐานความผิดของกรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้นและเป็นการผลักภาระการพิสูจน์โต้แย้งหรือหักล้างข้อสันนิษฐานนั้นไปให้บุคคลดังกล่าว โดยโจทก์เพียงแต่นำสืบว่านิติบุคคลเป็นผู้กระทำความผิดซึ่งต้องรับโทษตามพระราชบัญญัตินี้เท่านั้น จึงย่อมกระทบกระเทือนต่อสิทธิของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๔ วรรคสอง ที่บัญญัติว่า “ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด” ซึ่งเป็นหลักการที่ให้ความคุ้มครองบุคคลที่ถูกดำเนินคดีโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐและในกระบวนการพิจารณาของศาลและโดยผลของหลักการดังกล่าว ในคดีอาญา โจทก์จึงมีภาระต้องนำสืบการกระทำของจำเลยให้ครบทุกองค์ประกอบแห่งความผิดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้หรือเมื่อโจทก์กล่าวหาว่าจำเลยกระทำความผิด โจทก์ต้องสืบให้สมฟ้องหรือเป็นหน้าที่ของโจทก์ต้องนำพยานเข้าสืบเพื่อพิสูจน์ความผิดตามฟ้องก่อนเสมอไปและกรณีที่โจทก์ต้องนำสืบว่ามีกรณีที่ผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้เป็นนิติบุคคล โจทก์ต้องมีพยานหลักฐานซึ่งอย่างน้อยต้องทราบว่าการกรรมการผู้จัดการคนใด หุ่นส่วนผู้จัดการคนใด ผู้แทนนิติบุคคลคนใด หรือบุคคลคนใดคนหนึ่ง

ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำการอันเป็นความผิดนั้น การที่กฎหมายกำหนดข้อสันนิษฐานให้กรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้น ต้องรับโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดของนิติบุคคลนั้นด้วย ย่อมมีผลกระทบกระเทือนต่อสาระสำคัญแห่งสิทธิในกระบวนการยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง ต่อกรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้น ซึ่งมีได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำผิดของนิติบุคคล และแม้ว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายจะกำหนดให้มีการพิสูจน์ว่าตนมิได้มีส่วนในการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้นก็ตาม แต่ก็ยังเป็นบทบัญญัติที่เป็นการผลักภาระให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยทั้ง ๆ ที่ภาระการพิสูจน์ความผิดเช่นนี้ต้องเป็นของโจทก์ นอกจากนี้ ข้อสันนิษฐานตามกฎหมายดังกล่าวย่อมมีผลกระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของบุคคลเพราะอาจถูกจับกุม ต้องเสียเวลา ต้องเป็นภาระจัดหาทรัพย์สินเพื่อการประกันตัว และแม้จะพิสูจน์ภายหลังได้ว่ามิได้มีส่วนในการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้นก็ตามแต่สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของบุคคลนั้นก็ถูกล่วงละเมิดโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวแล้ว ดังนั้น จึงเห็นว่า พระราชบัญญัติปยุ พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕ ในส่วนที่สันนิษฐานให้กรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้น ต้องรับโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดของนิติบุคคลนั้น โดยไม่ปรากฏว่ามีการกระทำหรือเจตนาประการใดอันเกี่ยวกับการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง และไม่จำต้องวินิจฉัยตามคำขออื่นอีก เพราะไม่ทำให้ผลของคำวินิจฉัยเปลี่ยนแปลงไป

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงเห็นว่า พระราชบัญญัติปยุ พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕ ในส่วนที่สันนิษฐานให้กรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้น ต้องรับโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดของนิติบุคคลนั้น โดยไม่ปรากฏว่ามีการกระทำหรือเจตนาประการใดอันเกี่ยวกับการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง

นายบุญส่ง กุลบุปผา

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นในการวินิจฉัยคดีส่วนตน
ของ นายสุพจน์ ไข่มุกด์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๑๙ - ๒๐/๒๕๕๖

เรื่องพิจารณาที่ ๓/๒๕๕๖

เรื่องพิจารณาที่ ๕/๒๕๕๖

วันที่ ๑๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๖

ประเด็นวินิจฉัย

พระราชบัญญัติปู้ พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๔
วรรคสอง และมาตรา ๔๐ (๕) ประกอบมาตรา ๓๐ หรือไม่

ความเห็น

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๔ วรรคสอง และมาตรา ๔๐ (๕) เป็นบทบัญญัติในหมวด ๓
ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ ๔ สิทธิในกระบวนการยุติธรรม โดยมาตรา ๓๔
วรรคสอง บัญญัติว่า “ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด”
บทบัญญัตินี้มีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาโดยให้สันนิษฐาน
ไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิดจนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิด
ซึ่งข้อสันนิษฐานว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาเป็นผู้บริสุทธิ์ (presumption of innocence)
ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๔ วรรคสอง นี้ เป็นข้อสันนิษฐานอันมีที่มาจากหลักสิทธิมนุษยชน
ปรากฏอยู่ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights)
ข้อ ๑๑ ที่ว่า “บุคคลซึ่งถูกกล่าวหาว่ามีความผิดอาญามีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์
จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมายในการพิจารณาโดยเปิดเผย และผู้นั้นได้รับหลักประกัน
ทั้งหลายที่จำเป็นในการต่อสู้คดี” อันถือเป็นหลักการพื้นฐานของระบบงานยุติธรรมทางอาญาสากลที่ว่า
บุคคลทุกคนมิใช่ผู้กระทำความผิดอาญาจนกว่าจะมีพยานหลักฐานมาพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้กระทำความผิด
เพื่อเป็นหลักประกันแห่งสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางอาญาที่รัฐให้การรับรอง
แก่บุคคลทุกคนที่จะไม่ถูกลงโทษทางอาญาและเป็นหลักการที่สำคัญประการหนึ่งของหลักนิติธรรม

(The Rule of Law) ได้รับการยอมรับในนานาอารยประเทศและระดับระหว่างประเทศอันได้แก่ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิกมีพันธกรณีอยู่ด้วย

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๐ (๕) เป็นบทบัญญัติที่รับรองสิทธิของผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญา ให้ได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ โดยค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

ส่วนรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ เป็นบทบัญญัติในหมวด ๓ ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ ๒ ความเสมอภาค โดยรับรองให้บุคคลมีความเสมอภาคกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล เพราะเหตุที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ จะกระทำมิได้

สำหรับพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. ๒๕๑๘ มีเจตนารมณ์ในการประกาศใช้ว่า เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม เกษตรกรมีความจำเป็นต้องใช้ปุ๋ยเป็นอาหารพืชหรือบำรุงดินเพื่อช่วยเพิ่มผลผลิตให้สูงขึ้น และปัจจุบันนี้มีการสั่งปุ๋ยเคมีจากต่างประเทศมาจำหน่ายและผสมเพื่อจำหน่ายแก่เกษตรกรในปริมาณมากขึ้นทุกปี แต่ปรากฏว่าปุ๋ยเคมีที่จำหน่ายในท้องตลาดนั้นมักจะมีปุ๋ยเคมีปลอม ปุ๋ยเคมีผิดมาตรฐาน ปุ๋ยเคมีเสื่อมคุณภาพ ทั้งน้ำหนักปุ๋ยเคมีก็น้อยกว่าที่แจ้งไว้ในฉลาก ปริมาณธาตุอาหารพืชไม่ถูกต้องครบถ้วนตามข้อความที่แจ้งไว้ในฉลาก เป็นการเอาเปรียบแก่เกษตรกรและหวังผลกำไรเกินควรโดยไม่คำนึงถึงความเสียหายแก่ผู้ประกอบการอาชีพเกษตรกร จึงเห็นได้ว่า ปุ๋ยถือเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการเพิ่มผลผลิตให้แก่เกษตรกร หากเกษตรกรใช้ปุ๋ยปลอม ปุ๋ยผิดมาตรฐาน ปุ๋ยเสื่อมคุณภาพ หรือปุ๋ยไม่มีมาตรฐานไปใช้ในการเพาะปลูกจะทำให้เกษตรกรได้รับผลผลิตไม่เต็มที่ ไม่คุ้มค่ากับการลงทุน ต้องสูญเสียทั้งเงิน เวลา และเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศอย่างรุนแรง เพื่อเป็นมาตรการควบคุมการผลิต การขายและการนำหรือสั่งปุ๋ยเคมีเข้ามาในราชอาณาจักรให้เป็นไปโดยสุจริต รวมถึงเป็นการจัดระเบียบการประกอบอาชีพของผู้ประกอบการเกี่ยวกับปุ๋ยเคมี จึงจำเป็นที่รัฐจะต้องออกกฎหมายหรือกฎเกณฑ์มาควบคุมธุรกิจดังกล่าว จึงมีบทกำหนดโทษขึ้น ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕ (แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๐) บัญญัติว่า “ในกรณี

ที่ผู้กระทำความผิดซึ่งต้องรับโทษตามพระราชบัญญัตินี้เป็นนิติบุคคล เว้นแต่กรณีตามมาตรา ๗๒/๒ ให้กรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้น ต้องรับโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่า ตนมิได้มีส่วนในการกระทำความผิดนิติบุคคลนั้น”

พิจารณาแล้วเห็นว่า นิติบุคคลเป็นบุคคลที่กฎหมายสมมุติขึ้นเพื่อให้มีสถานะทางกฎหมาย ซึ่งไม่สามารถกระทำการใด ๆ ได้ด้วยตนเอง หรือไม่สามารถที่จะก่อให้เกิดนิติสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกได้ หากปราศจากบุคคลผู้มีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคลหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายให้มีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคล ดังนั้น ในทางปฏิบัติการกระทำของผู้มีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคลจึงถือเสมือนเป็นเนื้อเดียวกันกับการกระทำของนิติบุคคลนั้น ๆ หาได้มีสถานะในทางนิติกรรมเป็นบุคคลสองคน แยกต่างหากจากกันไม่ นอกจากนี้หากจะมีบุคคลอื่นซึ่งมิใช่กรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้นสอดเข้ามาดำเนินการแทนนิติบุคคล และนิติบุคคลมิได้ให้การรับรองหรือให้สัตยาบันถึงการกระทำดังกล่าว กิจการที่ได้กระทำไปนั้น ก็หาได้มีผลผูกพันกับนิติบุคคลแต่อย่างใดไม่ ด้วยเหตุที่นิติบุคคลไม่อาจที่จะกระทำความผิดอาญาได้ด้วยตนเอง แต่เป็นการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นจากการกระทำของผู้มีอำนาจกระทำการแทนของนิติบุคคลนั้น ฝ่ายนิติบัญญัติจึงตรากฎหมายให้ผู้มีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคลมีความผิดและต้องรับโทษเช่นเดียวกับนิติบุคคลนั้นด้วย เพื่อมิให้เป็นการผลักความรับผิดชอบไปยังนิติบุคคลแต่เพียงผู้เดียวโดยที่ผู้กระทำความผิดที่แท้จริงคือ กรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลไม่ต้องถูกลงโทษในทางอาญาแต่อย่างใด อันมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการคุ้มครองประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่หรือประโยชน์สาธารณะมิให้ถูกละเมิดจากอาชญากรรมทางธุรกิจเป็นสำคัญ

พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕ (แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๐) ใช้บังคับกับกรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคลหรือบุคคลใด ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลทุกนิติบุคคลที่กระทำผิดอาญา มิได้ใช้บังคับกับกรณีใดกรณีหนึ่ง หรือนิติบุคคลใดนิติบุคคลหนึ่งเป็นการเฉพาะ จึงเป็นการบังคับใช้กฎหมายที่เสมอภาคเท่าเทียมกัน มิใช่การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล อีกทั้งผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดีอาญาที่ต้องหาว่าได้กระทำ

ความผิดตามพระราชบัญญัติปู้ย พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕ (แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปู้ย (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๐) ก็ยังคงมีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่า นิติบุคคลที่มีกรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้นมีความผิด มีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย มีสิทธิที่ได้รับหลักประกันทั้งหลายที่จำเป็นในการต่อสู้คดี มีสิทธิในกระบวนการยุติธรรมที่จะได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐได้ดังเช่นผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย หรือพยานในคดีอาญาอื่นทุกประการ

สำหรับในกรณีที่มีการกล่าวหาว่า นิติบุคคลเป็นผู้กระทำความผิดนั้น ฝ่ายโจทก์จะต้องนำสืบพิสูจน์จากการกระทำของผู้ที่กระทำการแทนนิติบุคคล ซึ่งก็คือกรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้นนั่นเอง เพราะนิติบุคคลเป็นบุคคลที่กฎหมายสมมุติขึ้นจึงไม่อาจที่จะกระทำการใด ๆ หรือก่อให้เกิดนิติสัมพันธ์ใด ๆ กับบุคคลภายนอกได้ด้วยตัวของนิติบุคคลเองหากไม่มีผู้มีอำนาจในการจัดการแทน นอกจากนี้ ในการพิสูจน์ให้เห็นความผิดของนิติบุคคล ฝ่ายโจทก์ก็ยังคงต้องมีหน้าที่นำสืบพิสูจน์ให้เห็นโดยปราศจากข้อสงสัยว่า กรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้น เป็นผู้กระทำความผิด และบุคคลดังกล่าวกระทำการในฐานะที่เป็นผู้มีอำนาจจัดการแทนนิติบุคคลนั้น เมื่อโจทก์พิสูจน์ได้ดังกล่าวแล้วกรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้น ก็ยังสามารถนำสืบพิสูจน์ได้ว่า ตนมิได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือมิได้กระทำการในฐานะที่เป็นผู้แทนของนิติบุคคล หรือมิได้มีส่วนรู้เห็นหรือให้ความยินยอมด้วยในการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้นได้

ดังนั้น เมื่อการกระทำของนิติบุคคลคือการกระทำที่เป็นเนื้อเดียวกันกับการกระทำของกรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้น มิได้มีสถานะในทางนิติกรรมเป็นบุคคลสองคนแยกต่างหากจากกันทางปฏิบัติ ที่จะขัดกับข้อสันนิษฐานที่ว่า ต้องรับผิดชอบจากการกระทำของบุคคลอื่น ดังที่ได้กล่าวไว้แล้ว การที่พระราชบัญญัติปู้ย พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕ (แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติปู้ย (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๐) บัญญัติให้ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้เป็นนิติบุคคล ให้กรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทน

นิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้นต้องรับโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย จึงหาได้เป็นข้อสันนิษฐานเด็ดขาดที่สันนิษฐานไว้ก่อนว่า กรรมการผู้จัดการ หุ้นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้นมีความผิดที่จะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ข้อ ๑๑ แต่อย่างใด

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นจึงเห็นว่า พระราชบัญญัติปฎิ พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง และมาตรา ๔๐ (๕) ประกอบมาตรา ๓๐

นายสุพจน์ ไข่มุกด์
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นในการวินิจฉัยคดีส่วนตน
ของ นายอุดมศักดิ์ นิติมนตรี ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๑๙ - ๒๐/๒๕๕๖

เรื่องพิจารณาที่ ๓/๒๕๕๖

เรื่องพิจารณาที่ ๕/๒๕๕๖

วันที่ ๑๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๖

ประเด็นวินิจฉัย มีประเด็นวินิจฉัยตามคำร้องทั้งสอง ดังนี้

พระราชบัญญัติปฎิบัติ พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙
วรรคสอง มาตรา ๔๐ (๕) ประกอบมาตรา ๓๐ หรือไม่

ความเห็น

พิจารณาแล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๐ เป็นบทบัญญัติอยู่ในหมวด ๓ ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ ๒ ความเสมอภาคที่บัญญัติให้บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้ มาตรา ๓๙ วรรคสอง เป็นบทบัญญัติในหมวด ๓ ส่วนที่ ๔ สิทธิในกระบวนการยุติธรรม บัญญัติว่า ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด บทมาตรานี้เป็นการบัญญัติเพื่อเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของผู้กระทำความผิดอาญาที่เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ บุคคลทุกคนย่อมได้รับความคุ้มครองไม่ว่าจะเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทยหรือไม่ก็ตาม หลักการนี้มีความสอดคล้องกับปณิญาสาส์นว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ค.ศ. ๑๙๔๘ มาตรา ๑๑ และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองแห่งสหประชาชาติ ค.ศ. ๑๙๖๖ มาตรา ๑๔ และมาตรา ๑๕ ส่วนรัฐธรรมนูญมาตรา ๔๐ (๕) บัญญัติให้ประชาชนย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรมว่า ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญามีสิทธิได้รับ

ความคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

สำหรับพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. ๒๕๑๘ บัญญัติขึ้นเพื่อคุ้มครองผู้ประกอบการเนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม เกษตรกรมีความจำเป็นต้องใช้ปุ๋ยเป็นอาหารพืชหรือบำรุงดินเพื่อช่วยเพิ่มผลผลิตให้สูงขึ้น และปัจจุบันนี้มีการส่งปุ๋ยเคมีจากต่างประเทศมาจำหน่ายและผสมเพื่อจำหน่ายแก่เกษตรกรในปริมาณมากขึ้นทุกปี แต่ปรากฏว่าปุ๋ยเคมีที่จำหน่ายในท้องตลาดนั้นมักจะมีปุ๋ยเคมีปลอม ปุ๋ยเคมีผิดมาตรฐาน ปุ๋ยเคมีเสื่อมคุณภาพ ทั้งนี้หากปุ๋ยเคมีก็น้อยกว่าที่แจ้งไว้ในฉลาก ปริมาณธาตุอาหารพืชไม่ถูกต้องครบถ้วนตามข้อความที่แจ้งไว้ในฉลาก เป็นการเอาเปรียบแก่เกษตรกรและหวังผลกำไรเกินควรโดยไม่คำนึงถึงความเสียหายแก่ผู้ประกอบการเกษตรกรรม และยังเป็น การเสียหายแก่นโยบายการส่งเสริมการเกษตรของรัฐบาลอีกด้วย สมควรมีกฎหมายว่าด้วยปุ๋ยเพื่อควบคุมการผลิต การขายและการนำหรือส่งปุ๋ยเคมีเข้ามาในราชอาณาจักรให้เป็นไปโดยสุจริต รวมทั้งควบคุมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ด้วย เพื่อรักษาผลประโยชน์ของเกษตรกรตามสมควร นอกจากนี้ในปัจจุบันการใช้ปุ๋ยของเกษตรกรมีมากขึ้น มีการส่งเสริมให้ใช้อินทรีย์วัตถุตลอดจนนำเทคโนโลยีทางชีวภาพเข้ามาใช้เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงบำรุงดินและเพิ่มคุณค่าของธาตุอาหารพืชมากขึ้น การมุ่งควบคุมปุ๋ยเคมีเป็นหลักโดยมิได้มีการควบคุมปุ๋ยชีวภาพและปุ๋ยอินทรีย์ให้ชัดเจนเป็นเหตุให้มีปุ๋ยชีวภาพและปุ๋ยอินทรีย์ที่ไม่ได้คุณภาพออกสู่ท้องตลาด ดังนั้นจึงต้องมีการควบคุมปุ๋ยและการใช้ปุ๋ยที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อรักษาไว้ซึ่งประโยชน์ของเกษตรกรและภาคการเกษตร

พระราชบัญญัตินี้ได้บัญญัติหลักการที่สำคัญ เช่น ให้มีคณะกรรมการปุ๋ยเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการผลิตปุ๋ย การนำเข้าปุ๋ย การส่งออกปุ๋ย การตรวจสอบปุ๋ย การขอใบอนุญาต และการออกใบอนุญาต หน้าที่ของผู้รับใบอนุญาตเกี่ยวกับปุ๋ย การควบคุมปุ๋ย เป็นต้น ซึ่งหลักการต่าง ๆ เหล่านี้เป็นหลักการที่มีทั้งบทบัญญัติที่กฎหมายห้าม บทบัญญัติที่กฎหมายบังคับ ให้ปฏิบัติและกำหนดโทษไว้สำหรับผู้ที่ฝ่าฝืนไม่ว่าจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล กรณีเป็นบทบัญญัติที่ห้ามมิให้กระทำ เช่น มาตรา ๑๒ ห้ามมิให้ผู้ใดผลิตเพื่อการค้า ขาย นำเข้า ส่งออก หรือนำผ่านปุ๋ยเคมี เว้นแต่ได้รับใบอนุญาต มาตรา ๓๐ ห้ามมิให้ผู้ใดผลิตเพื่อการค้า ขาย หรือนำเข้าปุ๋ยปลอม ปุ๋ยเคมีผิดมาตรฐาน เป็นต้น ส่วนบทบังคับให้ต้องปฏิบัติ เช่น มาตรา ๒๑ กำหนดหน้าที่ของ

ผู้รับใบอนุญาตเกี่ยวกับปุ๋ยต้องปฏิบัติโดยให้ผู้รับใบอนุญาตผลิตปุ๋ยเคมีเพื่อการค้าต้องจัดให้มีฉลากภาษาไทย หรือหีบห่อบรรจุปุ๋ยเคมีที่ผลิตขึ้นโดยผู้รับใบอนุญาตผลิตปุ๋ยเคมีเพื่อการค้ารับรองความถูกต้องของ ข้อความในฉลาก และในฉลากต้องแสดงปริมาณธาตุอาหารรับรอง เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้กำหนด ลักษณะของปุ๋ยปลอม ปุ๋ยผิดมาตรฐาน และปุ๋ยต่ำกว่าเกณฑ์ไว้ในมาตรา ๓๒ ถึงมาตรา ๓๓/๒ อีกด้วย

โดยที่ปุ๋ย หมายถึง สารอินทรีย์ อินทรีย์สังเคราะห์ อนินทรีย์ หรือจุลินทรีย์ ไม่ว่าจะเกิดขึ้น โดยธรรมชาติหรือทำขึ้นก็ตาม สำหรับใช้เป็นธาตุอาหารพืชได้ไม่ว่าโดยวิธีใด หรือทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทางเคมี กายภาพ หรือชีวภาพในดินเพื่อบำรุงความเติบโตแก่พืช เนื่องจากปุ๋ยเป็นปัจจัยการผลิต อย่างหนึ่งที่จะส่งผลต่อการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร หากผู้ประกอบการที่ผลิตหรือขายปุ๋ยปลอม ปุ๋ยไม่ได้มาตรฐาน มีปริมาณธาตุอาหารรับรองต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด หรือปุ๋ยเสื่อมคุณภาพ ย่อมทำให้ปุ๋ย ที่เป็นปัจจัยการผลิตไม่เป็นประโยชน์และยังทำให้เกิดความเสียหายต่อพืชผล ส่งผลกระทบต่อเกษตรกร และทำลายความเชื่อมั่น รวมตลอดถึงสุขภาพของผู้บริโภคที่ไม่ได้บริโภคผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. ๒๕๑๘ จึงกำหนดบทลงโทษผู้ฝ่าฝืนเพื่อให้ความหมายของคำว่า “ปุ๋ย” ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อบำรุงความเจริญเติบโตแก่พืชบรรลุความมุ่งหมายและเพื่อเป็นการรักษาประโยชน์ ของเกษตรกรและภาคการเกษตร ทั้งเพื่อให้เป็นไปตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐในการคุ้มครองและ รักษาผลประโยชน์ของเกษตรกรในการผลิต

บทกำหนดโทษตามมาตรา ๗๒/๕ ที่บัญญัติไว้ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดซึ่งต้องรับโทษ ตามพระราชบัญญัตินี้เป็นนิติบุคคล เว้นแต่กรณีตามมาตรา ๗๒/๒ ให้กรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้น ต้องรับโทษตามที่กฎหมาย กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนในการกระทำความผิดของ นิติบุคคลนั้น การที่นิติบุคคลเป็นบุคคลสมมุติ ไม่มีตัวตน การแสดงเจตนาของนิติบุคคลย่อมแสดงออก โดยทางผู้แทนของนิติบุคคลซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาที่เป็นผู้แสดงเจตนาและความประสงค์ของนิติบุคคล ผู้แทนนิติบุคคลเหล่านี้ได้แก่ ผู้จัดการ กรรมการผู้จัดการ และหุ่นส่วนผู้จัดการ สำหรับการกระทำ ความผิดอาญาของนิติบุคคลนั้น เมื่อผู้แทนนิติบุคคลแสดงเจตนาอันใดซึ่งอยู่ในอำนาจหน้าที่ของผู้แทน ในทางการดำเนินกิจการตามวัตถุประสงค์ของนิติบุคคล เจตนาอันนั้นย่อมผูกพันนิติบุคคลและต้องถือว่า

เป็นเจตนาของนิติบุคคลนั่นเอง ฉะนั้น นิติบุคคลจึงอาจมีเจตนาอันเป็นองค์ประกอบความผิดในทางอาญาและกระทำความผิดที่ผู้กระทำได้มีเจตนา รวมทั้งต้องรับโทษทางอาญาเท่าที่ลักษณะแห่งโทษเปิดช่องให้ลงโทษแก่นิติบุคคลได้ กรณีเช่นนี้นิติบุคคลจึงรับผิดทางอาญาได้ใน ๓ กรณี คือ (๑) มีกฎหมายบัญญัติโดยตรงให้นิติบุคคลต้องรับผิดทางอาญา (๒) กฎหมายบัญญัติให้นิติบุคคลต้องรับผิดในการกระทำของผู้อื่นซึ่งนิติบุคคลต้องรับผิดชอบ (๓) ไม่มีกฎหมายบัญญัติโดยตรงให้นิติบุคคลต้องรับผิดหรือต้องรับผิดในการกระทำของผู้อื่น นิติบุคคลต้องรับผิดชอบต่อเมื่อความผิดอาญานั้นได้กระทำไปในการดำเนินงานตามความประสงค์ของนิติบุคคลนั้น ๆ และนิติบุคคลได้ประโยชน์จากการกระทำนั้นแล้ว อย่างไรก็ตาม กรณีที่นิติบุคคลจะต้องรับโทษทางอาญานั้นมิได้หมายความว่า จะต้องรับโทษทุกกรณี แต่ยังคงต้องพิจารณาถึงพฤติการณ์แห่งการกระทำและข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องด้วย

การกระทำผิดอาญาของนิติบุคคล เป็นการกระทำความผิดโดยบุคคลที่ใช้โอกาสในวิชาชีพของตนหรือความรู้พิเศษเฉพาะด้าน และมีการกระทำที่ซับซ้อนเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ การพิจารณาว่าผู้จัดการ กรรมการผู้จัดการ และหุ้นส่วนผู้จัดการ หรือผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลต้องรับผิดชอบร่วมกับนิติบุคคลด้วยหรือไม่นั้น จึงต้องพิจารณาว่าบุคคลดังกล่าวมีส่วนก่อให้เกิดนิติบุคคลกระทำผิดหรือไม่ ทั้งนี้เนื่องจากบุคคลเหล่านั้นเป็นผู้ควบคุมนิติบุคคลนั้นโดยตรงและยังมีหน้าที่สอดส่องดูแลพฤติกรรมเกี่ยวกับการบริหาร การดำเนินงานต่าง ๆ ระหว่างบรรดาผู้บริหารนิติบุคคลด้วยกัน เพื่อป้องกันมิให้มีการกระทำผิด การกำหนดโทษให้นิติบุคคลต้องรับผิดจึงเป็นมาตรการทางกฎหมายเพื่อป้องกัน ปรามปราม ยับยั้งมิให้นิติบุคคลกระทำผิด กฎหมายจึงได้บัญญัติให้ผู้บริหาร ผู้แทนนิติบุคคลต้องรับผิดชอบด้วย ถ้อยคำที่ว่า “ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดซึ่งต้องรับโทษเป็นนิติบุคคล ให้กรรมการผู้จัดการ หุ้นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้น ต้องรับโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนในการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น” นั้นเป็นบทสันนิษฐานในเบื้องต้นให้ผู้แทนนิติบุคคลต้องรับผิดชอบ แต่เป็นบทสันนิษฐานตามกฎหมายไม่เด็ดขาด (rebuttable presumption) เป็นการสันนิษฐานข้อเท็จจริงมิใช่การสันนิษฐานความผิดที่จำเลยสามารถพิสูจน์หักล้างได้ ซึ่งยังคงเป็นไปตามหลักการทั่วไปของภาระการพิสูจน์ที่ว่า คู่ความฝ่ายใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงเพื่อสนับสนุนคำคู่ความของตน

ให้คู่ความฝ่ายนั้นมีภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้น จำเลยจึงมีสิทธินำสืบหักล้างได้เช่นเดียวกับคดีอาญาทั่ว ๆ ไปและยังคงถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่จนกว่าศาลมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิด

พิจารณาแล้วเห็นว่า กรณีที่นิติบุคคลเป็นผู้กระทำความผิด พระราชบัญญัติปู้ย พ.ศ. ๒๕๑๘ ได้กำหนดตัวบุคคลที่ต้องรับโทษไว้ในมาตรา ๗๒/๕ ว่า กรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้นต้องรับโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนในการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้นเป็นการสันนิษฐานตามกฎหมายที่ไม่เด็ดขาดเป็นการสันนิษฐานข้อเท็จจริงมิใช่การสันนิษฐานความผิด หากบุคคลดังกล่าวสามารถพิสูจน์หักล้างได้ว่าตนมิได้กระทำความผิดหรือยินยอมหรือมีส่วนร่วมในการกระทำความผิด บุคคลเหล่านี้ก็ไม่ต้องรับผิด บทบัญญัตินี้จึงเป็นหลักประกันแห่งสิทธิและเสรีภาพที่บุคคลทุกคนจะไม่ถูกลงโทษจนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้กระทำความผิดที่เป็นไปตามหลักนิติธรรมและสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญมาตรา ๓๙ วรรคสอง แล้ว ส่วนที่กล่าวว่าเป็นการนำการกระทำความผิดของบุคคลอื่นมาเป็นเงื่อนไขให้จำเลยมีความผิดและต้องรับโทษทางอาญา เป็นการนำบุคคลเข้าสู่กระบวนการดำเนินคดีอาญาให้ตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งทำให้ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพนั้น เห็นว่า จำเลยยังคงมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในกระบวนการยุติธรรมเช่นเดียวกับบุคคลทั่ว ๆ ไปและมาตรา ๗๒/๕ ยังเป็นบทบัญญัติที่ใช้บังคับกับทุกนิติบุคคลอย่างเท่าเทียมกัน มิได้เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมแต่อย่างใด จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๐ (๕) ประกอบมาตรา ๓๐

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงเห็นว่า พระราชบัญญัติปู้ย พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมาตรา ๓๙ วรรคสอง มาตรา ๔๐ (๕) ประกอบมาตรา ๓๐

นายอุดมศักดิ์ นิติมนตรี

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ